

BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG

ANGÅENDE

HÄSTHÅLLNINGEN FÖR OFFICERARE VID ARMÉN

AVGIVET DEN 12 JANUARI 1915

AV SÄRSKILDA INOM KUNGL. LANTFÖRSVARSDPARTEMENTET

TILLKALLADE SAKKUNNIGA

STOCKHOLM 1915

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

144206

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Lantförvarsdepartementet	V
 <i>Betänkande och förslag:</i>	
I. Inledning	1
1. Historik	1
2. OrdnanDET av hästhållningen för officerare i vissa främmande länder	7
II. Redogörelse för nuvarande läget av frågan om hästhållningen för officerare	12
Civilkommissionens skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 december 1911	12
Tredje försvarsberedningen i februari 1914	14
Frågans behandling vid 1914 års senare riksdag	19
III. De sakkunnigas förslag	22
A. Grundlinjer	22
1. Tjänstehästar och stamhästar	22
2. Hästantalet	23
3. Hästkötarfrågan	29
4. Mundering, stallrum och utfodring m. m.	30
B. Den ekonomiska innebörden av de sakkunnigas förslag	32
C. Särskilda bestämmelser	40
D. Sammanfattning	42
 <i>Bilagor:</i>	
1. Tabell, utvisande vissa förhållanden beträffande nu (nov. 1914) befintliga tjänstehästars anskaffning	46
2. Beräkning av antalet hästar för vissa officerare och vederlikar, dels enligt 1914 års härordning och, dels enligt de sakkunnigas förslag	48
3. Beräkning verkställd inom 1914 års generalskommission, beträffande medelkostnaden för en remont dels vid insättandet i nummer och dels efter avslutandet av fullständig dressyr	49

IV

4. Beräkning av de årliga kostnaderna för anskaffning av hästar för vissa officerare och vederlikar, dels enligt 1914 års härordning och, dels enligt de sakkunnigas förslag	50
5. Hästutredningspersedlar för officerares och vederlikar tjänste- och stamhästar	51

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Lantförsvars-
departementet.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 17 september 1914 bemyndigades Herr Statsrådet att tillkalla högst tre sakkunniga personer för att inom Kungl. Lantförsvarsdepartementet biträda med verkställande av utredning och utarbetande av förslag, dels i syfte, att från kavalleriet och artilleriet utrangerade stamhästar måtte, i den mån de för ändamålet kunde finnas lämpliga, för fortsatt användning överföras till infanteriet och trängen, dels ock ej mindre i vad mån och enligt vilka grunder officerare, som tillhörde generalstaben, övriga staber och kavalleriet och som åtnjöte löne-tillägg och furageersättning för tjänstehästar, kunde göras beridna å kronan tillhöriga stamhästar, än även huruvida och enligt vilka grunder det för statsverket kunde finnas fördelaktigt att för artilleriets behov anskaffa kronan tillhöriga draghästar.

Sedan Herr Statsrådet med anledning härav tillkallat undertecknade, ägde första sammanträdet rum den 30 oktober 1914.

Enligt sedermera genom kungl. brevet den 6 november 1914 erhållet bemyndigande hava de sakkunniga till sekreterare utsett fördelningsintendenten vid IV. arméfördelningen, majoren m. m. E. Wikland.

De sakkunniga hava så planlagt sina arbeten, att de först till behandling företagit den del av uppdraget, som stått i samband med frågan om sättet för tillhandahållandet av hästar för ovan angivna grupper av officerare, samt därvid, av skäl, som de sakkunniga i sitt nu föreliggande

betänkande närmare omförmåla, verkställt utredning rörande hästhållningen i allmänhet för arméns officerare.

Ifrågavarande utredning är nu avslutad, och de sakkunniga hava ansett sig böra, innan de övergå till övriga delar av sitt uppdrag, framlägga resultaten av densamma i ett särskilt betänkande och förslag, som härmed till Herr Statsrådet överlämnas.

Stockholm den 12 januari 1915.

GÖSTA TAMM.

E. A. NILSON.

TH: RUDENSCHÖLD.

Einar Wikland.

BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG.

I. Inledning.

1. Historik.

Svenska härens rekrytering och remontering utgjorde i äldre tider en folket åliggande skatteprestation in natura. Därför blev också omsorgen om befälets förseende med hästar, då så erfordrades, en enskild angelägenhet, varmed kronan icke tog någon direkt befattning.

*Från äldre
tider till
1875.*

Vid indelningsverkets genomförande gavs ingen anledning att frångå regeln, att under fredstid officerarna själva skulle göra sig beridna. Detta åliggande torde ej heller hava inneburit någon större tunga, då indelning på officersboställen utgjorde formen för avlöningen, och hästhållning alltså under alla förhållanden måste äga rum.

Sannolikt har från början skyldigheten för officerarna vid det indelta kavalleriet att på egen bekostnad hålla sig med hästar ansetts såsom en självfallen sak, direkt härledande sig ur grunderna för härens bildande, ty några uttryckliga bestämmelser i ämnet synas icke hava blivit meddelade. Däremot finner man, hurusom ett kungl. brev av den 17 juni 1696 ålägger regementsofficerare, regementskvartermästare och adjutanter vid de indelta infanteriregementena att vardera hålla sig med en god tjänstehäst.

Kort därefter — den 24 aug. 1696 — meddelades för första gången den ännu gällande bestämmelsen, att då någon av befälets tjänstehästar störtade eller befundes icke längre tjänstbar, annan fullgod häst inom tre månader skulle uppvisas för gillande.

Bland därefter följande föreskrifter rörande officerarnas beridenhet må antecknas nådiga brevet den 12 januari 1775, som uttryckligen stadgar, att officerarna vid indelta kavalleriregementen och kårer skulle på egen bekostnad vara försedda med det antal tjänstehästar, som för varje grad funnes bestämt.

Då det sålunda ingick i allmänna medvetandet, att en officer, som skulle vara beriden, hade skyldighet att själv hålla sig med häst, är det icke förvånande, att vid uppsättandet av värvade truppförband samma

regel gjorde sig gällande. I passevolanskontrakten inrycktes denna skyldighet, såsom framgår exempelvis av kontrakten för Kronprinsens husarregemente den 12 december 1815 och för Livgardet till häst den 26 mars 1846, vari stadgas, att officerare och till regementet hörande stabspersoner skulle själva förskaffa sig hästar för den i staterna uppförda lön. Vid bestämmandet av lönernas belopp hade emellertid givetvis hänsyn måst tagas till denna skyldighet, och man finner i samma kontrakt ett uttryckligt erkännande av statens plikt att bidra till hästhållningen för officerare genom bestämmelsen, att dessa skulle för underhållet av hästarna äga åtnjuta furageringspenningar, vilkas belopp rättades efter vad som bestodes för nummerhästarna.

Vid artilleriregementena skulle enligt staterna regementsofficerarna vara på egen bekostnad försedda med tjänstehästar, varemot officerarna vid batterierna erhöles hästar av kronan, så ofta tjänstgöringen det fordrade (se t. ex. 1846 års stater).

1875 års
löne-
reglering.

Då slutligen officerarnas indelning på boställen upphörde för hela armén och ny löne reglering skulle genomföras, fann man lämpligt att — under det lönerna bestämdes lika inom de olika graderna, oavsett om hästhållningsskyldighet förefanns eller icke — lämna ersättning för fullgörandet av denna skyldighet medelst två nya löneformer: *lönetillägg för tjänstehästar* samt *furageersättning*. Denna princip, som godkändes av 1875 års riksdag, fastställdes genom nådiga cirkuläret den 26 november 1875, punkterna 12 och 13, som ligger till grund för nu gällande bestämmelser i ämnet. Avlöningsbeloppen äro ock oförändrade, nämligen 400 kronor om året i lönetillägg samt 1 krona om dagen i furageersättning, allt för varje häst.

Lönetillägget avsågs att utgöra ersättning för den beridne officerens skyldighet att remontera, anskaffa sadelmundering och hästutredningspersedlar samt hålla stall och hästskötare m. m. För beredande av någon utökning i det redan från början ganska knappt tillmätta lönetillägget medgavs, att, om vederbörande chef därtill lämnade tillstånd, hästvakans kunde få äga rum ett helt år, utan att lönetillägget behövde avstås. Furageersättning fick däremot utgå endast för verkligen befintliga hästar. Då häst insattes å kronans stall, skulle furage uttagas in natura mot avstående av furageersättning, varjämte stallhyra skulle erläggas.

Det härigenom införda sättet för beredande av ersättning åt officerarna för dem åliggande hästhållningsskyldighet innebär i själva verket allenast till formen ett avsteg från det förut vid värvade armén tillämpade tillvägagångssättet. Passevolanssystemet har bibehållits, i det att det över-

lämnats till vederbörande officer att ombesörja hästhållningen mot en av staten lämnad fix summa. Det motsatta systemet, varåt utvecklingen sedermera småningom gått, innebär, att staten övertager hästhållningen in natura.

Brytningen mellan dessa båda system torde kunna anses hava tagit sin början redan då kort efter löneregleringens genomförande fråga uppstod om rätt för officerare att uttaga tjänstehästar bland stambästarna mot insättande av remont i den uttagna hästens ställe. Dylik rätt medgavs i olika utsträckning genom nådiga breven den 16 juni 1876, den 23 maj 1877 samt den 5 oktober 1891. Likaledes har medgivande lämnats för beridna officerare att från statens remontdepåer uttaga hästar samt att genom remonteringsstyrelsens försorg få lämpliga tjänstehästar inköpta. Närmare bestämmelser härom äro meddelade i nådiga kungörelsen den 3 juni 1904 angående remonteringen vid armén. Visserligen skall i samtliga dessa fall ersättning lämnas statsverket icke blott för hästens inköpspris utan även för remonteringsstyrelsens kostnader samt hästens underhåll m. m., men genom dessa bestämmelser har dock början gjorts till medverkan från statens sida vid remonterning av officershästarna.

Kronans medverkande vid remonterning av tjänstehästar.

En annan fråga, som föranlett brytning av de båda principerna mot varandra, gäller den ifrågasatta rätten för beridna officerare att få sina hästar skötta av vederbörande truppförbands manskap. Denna fråga torde förtjäna en något utförligare behandling, då den ännu icke erhållit sin lösning.

Hästkötarefrågan.

Såsom ovan är nämnt, beräknades lönetillägget för tjänstehästar med hänsyn bland annat därtill, att vederbörande officer själv skulle bekosta skötseln av hästen. Till en början var på grund därav utan undantag föreskrivet, att beridna officerare skulle hålla sig med egen stallbetjäning. Sedermera medgavs, att värnpliktig, som skulle utbildas till hästkötare, fick på frivillighetens väg anställas såsom hästkötare hos officer vid det truppförband, han tillhörde, men detta medgivande blev föga begagnat, då i alla händelser civil hästkötare måste anställas för den del av året, då värnpliktiga icke vore i tjänstgöring.

Till följd härav föreslog Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1905 års riksdag, att menige måtte få med tillämpning av de i statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden den 14 januari 1905 angivna grunder uttagas till skötare av officerares och civilmilitära personers egna tjänstehästar.

Enligt åberopade statsrådsprotokollet yttrade chefen för Kungl. lant-

försvarsdepartementet vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t huvudsakligen följande:

»I sammanhang med 1875 års lönereglering bestämdes, att till dem av befålet, som vore beridna på egna tjänstehästar, skulle för varje sådan utgå lönetillägg med 400 kronor om året och furageersättning med 1 krona om dagen, vilken föreskrift ännu är gällande. Då ifrågavarande lönetillägg bland annat är avsett att betäcka kostnaderna för hästens skötsel, finnes i tjänstgöringsreglementet för armén föreskrivet, »att officerare och civilmilitära personer, som rida egna tjänstehästar, skola, då icke särskilt är bestämt, att hästskötare få uttagas bland de menige, vara försedda med egen stallbetjäning». Enär det uttagande av hästskötare bland manskapet, varom här talas, enligt nu gällande föreskrifter endast får förekomma under den tid av året, då de värnpliktiga äro i tjänstgöring, begagna sig officerarna icke i önskvärd utsträckning av denna rättighet, ty ombyte av hästskötare måste då ske alltför ofta, varförutom de största svårigheter skulle uppstå att under mellantiderna erhålla pålitliga civila personer, då ej årstjänst kan erbjudas. Det återstår därför i regeln endast att ständigt hålla civila hästskötare. Detta förhållande medför emellertid en högst väsentlig olägenhet. Då stallrum för officerarnas tjänstehästar numera allmänt finnes inom regementenas etablissement, måste nämligen den civila stallbetjäningen uppehålla sig inom kasernerna, vilket ur disciplinär synpunkt är synnerligen ogynnsamt, enär det oaktat sträng uppsikt visat sig svårt att förekomma brott mot den allmänna ordningen inom kasernen. Och ej bättre ställa sig förhållandena, då man under fälttjänstövningar och annan liknande tjänstgöring måste bland truppen medföra civila hästskötare. Dessa omständigheter hava föranlett, att man, där så varit möjligt, sökt genom frivilligt avtal för ändamålet anlita permitterat eller annat manskap, som på grund av tjänstgöringsförhållandena kunnat för dylik förrättning utan olägenhet disponeras.

Tydligen är det alldeles otänkbart att under ett fälttåg använda helt och hållet odisciplinerade civila hästskötare. Därför äro enligt fastställda mobiliseringsplaner menige för hästvärden tilldelade officerare och civilmilitära personer, som rida egna tjänstehästar. Men, såsom ovan är antytt, för fredstid finnes i vårt land ingen motsvarande föreskrift.

Helt annorlunda är förhållandet i de främmande länder, för vilka tillförlitliga upplysningar i detta hänseende äro tillgängliga. Så hava i Tyskland, Ryssland, Frankrike, Österrike-Ungern, Belgien och Holland alla på egna tjänstehästar beridna officerare rätt till en, ibland två, hästskötare av truppen, vilka av staten erhålla samma avlöning som övrigt manskap. Dock synas sådana hästskötare i allmänhet dessutom av vederbörande

officer uppbära vissa förmåner, vare sig i kontant eller i form av förplågnad. I Norge inkallas, jämlikt beslut av 1900 års storting, under vapenövningarna till tjänstgöring hos varje ridande officer en hästskötare, vilken företrädesvis uttages bland dem, som frivilligt anmäla sig till sådan tjänst.

I de flesta av nämnda främmande länder förfogar officeren fullständigt över sin hästskötare, som icke deltagar i truppförbandets övningar.

Berörda olägenheter i disciplinärt avseende av de för närvarande i vårt land gällande föreskrifterna för skötsel av officerares m. fl. egna tjänstehästar äro emellertid icke de enda. Såsom redan är nämnt, bestämdes år 1875, att för varje sådan häst skulle utgå lönetillägg med 400 kronor om året och furageersättning med 1 krona om dagen. I dessa belopp ifrågasattes ingen ändring år 1902 i sammanhang med den lönereglering för armén, som då föreslogs och beslöts.

Vad nu först beträffar den medgivna furageersättningen, 1 krona om dagen, så torde den även vid uppställning av hästarna i civilt stall kunna, om man undantager vissa delar av riket såsom Stockholm och Norrland, i allmänhet anses vara någorlunda tillräcklig. Då för övrigt staten vid uppställning av tjänstehästar i dess stall tillhandahåller furage mot avstående från hästägarens sida av den stadgade furageersättningen, och det i den mån nya kasernetablissemang varda uppförda, bör bliva tillfälle för så gott som alla officerare att i kronans stall inställa sina tjänstehästar, synas nu icke tillräckliga skäl föreligga för ökning av ifrågavarande ersättning.

Det nu utgående lönetillägget för tjänstehäst, 400 kronor om året, bestämdes enligt de år 1875 rådande prisförhållandena och efter de fordringar, man då ställde på tjänstehästarnes egenskaper. Men dessa förhållanden hava hastigt och grundligt förändrats. Redan år 1881 anförde arméförvaltningen, att »ifrågavarande lönetillägg ingalunda kan anses tillräckligt för de därmed avsedda utgifterna, åtminstone inom värvade armén», och det lär icke behöva framhållas, att sedan den tiden kostnaderna för allt arbete, således även för hästskötsel, i hög grad stigit, på samma gång som fordringarna på tjänstehästarnas ädelhet och egenskaper i övrigt, och därmed också kostnaderna för remonteringen, väsentligen ökats.

De högst avsevärda ekonomiska olägenheter, som de nuvarande föreskrifterna sålunda vålla officerare, beridna på egna tjänstehästar, skulle utan tvivel kunna avhjälpas genom höjning av den bestämda hästgottgörelsen, särskilt lönetillägget. Då jag emellertid icke vill nu ifrågasätta en sådan höjning, är det på den grund, att en dylik åtgärd å ena sidan skulle åsamka staten icke obetydligt ökade utgifter, men å den andra icke komme

att avlägsna de olägenheter i disciplinärt avseende, som användandet av civila hästskötare medför.

Det enda medlet att, så vitt arméns organisation det tillstod, undanröjda sist nämnda olägenhet och på samma gång bringa någon lättnad i berörda ekonomiska svårigheter — dock utan att staten därigenom nämnvärt betungas — synes vara att inslå på den inom utländska arméer för samma ändamål valda vägen, nämligen att medgiva på egna tjänstehästar beridna officerare rätt att ur truppen uttaga hästskötare. Därvid torde böra iakttagas, att till sådana i främsta rummet utses menige, som förklara sig villiga till dylik tjänstgöring, samt att under vissa förhållanden en lämplig avgift skall av hästägaren erläggas till staten för användandet av militär hästskötare, såsom nu enligt Eders Kungl. Maj:ts föreskrift sker ifråga om stallhyra, då officer eller civilmilitär person tillhörig tjänstehäst uppställs i kronans stall, eller ock att, under andra förhållanden, officeren skall, på sätt här nedan närmare antydes, bestrida någon del av hästskötarens underhåll m. m.»

Departementschefen redogjorde härefter för det sätt, varpå den föreliggande frågan enligt hans mening borde ordnas, samt föreslog, att vid garnisonerade truppförband hästskötare skulle uttagas bland menige volontärer, som genomgått rekrytskolan, men ej visat sig lämpliga för utbildning till underbefäl, eller ock bland värnpliktige, som vore avsedda att vid mobilisering tjänstgöra som hästskötare. För användande av militär hästskötare skulle officeren erlægga viss avgift till kronan, t. ex. 20 öre om dagen för varje häst.

Vid icke garnisonerade truppförband skulle förfarandet i fråga om uttagandet vara enahanda. Då regementet icke vore sammandraget, borde volontärer eller värnpliktige, som uttagits till hästskötare, inbeordras till den ort, där regementsexpeditionen vore förlagd, och därstädes erhålla inkvartering och förplägnad på vederbörande officerares egen bekostnad. Dessa skulle däremot vara befriade från den vid de garnisonerade regementena utgående ersättningen till kronan för användandet av hästskötare.

Vid frågans förberedande behandling inom riksdagen biträdde statsutskottet Kungl. Maj:ts förslag så till vida, att statsutskottet tillstyrkte, det menige skulle få uttagas till hästskötare vid truppförband, för vilka kasernetablissemang funnes uppförda, men däremot icke vid ännu ej garnisonerade truppförband.

Mot denna statsutskottets hemställan reserverade sig samtliga ledamöter från andra kammaren, vilka ansågo, att utskottet, vid det förhållande, att officerarna så nyligen som år 1902 fått sina löneförmåner reglerade, hade bort avstyrka Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

Då ärendet föredrogs i kamrarna bifölls utskottets förslag av första kammaren, varemot andra kammaren anslöt sig till reservanternas mening. Frågan förföll alltså och har sedermera icke varit föremål för riksdagens behandling.

2. OrdnanDET av hästhållningen för officerare i vissa främmande länder.

Då det torde kunna vara av intresse att jämföra hos oss tillämpade principer för officerarnas hästhållning med vad därom gäller i vissa europeiska länder, lämnas här en kortfattad redogörelse för hithörande förhållanden i Belgien, Danmark, Frankrike, Holland, Norge, Rumänien, Tyskland och Österrike.

*Utländska
förhållanden.*

För överskådlighetens skull har det tillgängliga materialet fördelats i följande huvudgrupper: a) antal hästar för varje officer av olika kategorier; b) hästanskaffning genom officerarnas eller statens försorg; c) gottgörelse för egna tjänstehästar; d) hästskötare för egna tjänstehästar; e) hästmundering och stallrum för egna tjänstehästar.

a) Antal hästar för varje officer av olika kategorier.

I *Belgien* avses två hästar för varje beriden officer med undantag av överstelöjtnanter och majorer vid infanteriet, subalternofficerare vid kavalleriet och artilleriet, officerare vid ingenjörtrupperna och vissa civilmilitära, vilka vardera hava en häst, samt generallöjtnant vid kavalleridivisionen, som har tre hästar.

I *Danmark* hava krigsministern, generalstabschefen, (om han är generallöjtnant) och kommenderande general vardera tre hästar; övriga officerare av generalitetet, stabschef vid generalkommando, direktören i krigsministeriet och regementsofficerare vid generalstaben samt regementschefer, utom vid kustartilleri- och ingenjörregementena, vardera två hästar; alla övriga beridna officerare hava vardera en häst.

I *Frankrike* växlar hästantalet för generalitetet mellan fyra och åtta. Överstar och överstelöjtnanter vid kavalleriet hava tre; samtliga officerare vid högre staber, överstar och överstelöjtnanter vid infanteriet, majorer och kaptener vid kavalleriet och samtliga artilleriofficerare, utom subalternofficerare, ävensom beridna civilmilitära personer hava två hästar; en häst

beräknas för majorer och kaptener vid infanteriet, subalternofficerare av kavalleriet (vid mobilisering två) och artilleriet samt ingenjööfficerare.

I *Holland* beräknas två hästar för samtliga beridna officerare, utom vissa löjtnanter vid huvudkvarter och divisionsstaber, regementsofficerare (utom chefer) och adjutanter vid infanteriet, officerare vid kulspruteavdelningar, kompaniofficerare av åkande fältartilleriet, fästningsartilleriet och ingenjörtruppernas officerare, vilka vardera hava en häst.

I *Norge* har varje beriden officer en tjänstehäst.

I *Rumänien* beräknas fyra hästar för generalspersoner utom brigadgeneraler, vilka hava tre. Tre hästar beräknas dessutom för vissa överstar. Två hästar hava samtliga officerare vid kavalleriet och artilleriet, överstar vid infanteriet och vissa officerare vid staber; övriga beridna officerare hava vardera en häst.

I *Tyskland* växlar hästantalet vid generalitetet och staberna mellan åtta och två; vid infanteriet har regementschef tre, övriga regementsofficerare och adjutanter två, kompanichefer m. fl. vardera en; vid kavalleriet har regementschef fyra, regementsofficerare, skvadronschefer och adjutanter tre samt övriga subalternofficerare två; vid artilleriet växlar antalet mellan fyra och en, det senare för batterichef vid åkande artilleriet; vid trängen har bataljonschef två hästar.

I *Österrike* växlar likaledes hästantalet för generalitetet och högre staber mellan sju och två. Vid infanteriet har regementschef tre, bataljonschefer två, övriga beridna en häst; vid kavalleriet hava chefer och regementsofficerare fyra, äldste ryttmästare tre och övriga officerare två hästar; vid åkande artilleriet och fästningsartilleriet hava regementschef tre, övriga regementsofficerare två och kaptener en häst; vid ridande artilleriet är hästantalet något högre; vid övriga trupper växlar antalet mellan tre och en häst.

b) Hästanskaffning genom officerarnas eller statens försorg.

I *Belgien* anskaffa officerarna själva samtliga sina hästar.

Danska staten tillhandahåller samtliga officershästar.

I *Frankrike* tillhandahåller staten samtliga hästar åt regements- och kompaniofficerare. Generalspersoner äro skyldiga köpa sina hästar av staten. Samtliga beridna officerare äga rätt att genom statens försorg få av dem utsedda och efter vissa grunder godkända hästar inköpta för särskilt bestämda maximipris.

I *Holland* anskaffa officerarna själva sina hästar.

I *Norge* skola officerare av generalitetet och vid generalstabens chefer för officersskolor, kavalleriets fast avlönade officerare (utom de sex yngsta premierlöjtnanterna), regements- och linjebataljonschefer, åtta lantvärnsbataljonschefer vid infanteriet, tio regementsofficerare och en kapten vid fältartilleriet samt fyra regementsofficerare vid ingenjörvapnet och chefen för trängkåren själva anskaffa tjänstehäst. Under fredsovningar kunna vissa officerare vara beridna på av dem själva anskaffade hästar.

I övrigt tillhandahåller staten officershästar.

I *Rumänien* tillhandahåller staten vid utnämningen av beriden officer det för honom fastställda antalet hästar, men sedermera äga vederbörande själva sörja för sin remontering.

I *Tyskland* anskaffa i regeln beridna officerare själva sina hästar. Subalternofficerare vid kavalleriet och ridande artilleriet erhålla dock den ena hästen (Chargenpferd) av staten. Denna häst blir efter fyra år vederbörande officers egendom.

I *Österrike* anskaffas tjänstehästarna av officerarna själva med undantag av adjutanter och chef för kulspruteavdelning vid infanteriet samt adjutanter vid fästningsartilleriet och ingenjörtrupperna jämte kompaniofficerare vid trängtrupperna, vilka erhålla häst av staten. För kavalleriets ryttmästare och subalternofficerare tillhandahåller staten en av hästarna.

c) Gottgörelse för egna tjänstehästar.

Då i *Danmark*, såsom förut sagts, staten tillhandahåller samtliga hästar, utgår ej gottgörelse.

För *Frankrikes* vidkommande hava upplysningar utöver dem här ovan lämnade icke kunnat vinnas.

I *Holland* betalar staten för inköp av häst 300 nederländska gulden, eller i svenskt mynt omkring 450 kronor. Vidare upplysningar finnas ej tillgängliga.

För *Norge* gälla i huvudsak följande bestämmelser. Officer, som är skyldig ständigt hålla häst, erhåller dels remonteringspenningar, uppgående första gången remontering sker till samma belopp, som i medeltal för året betalas för statens stamhästremonter (dock högst till den anskaffade hästens taxerade värde), dels »hestegodtgörelse», vars storlek år 1912 var 640 kronor pr år och häst, dels fri veterinärvård å plats, där tjänstgörande veterinär finnes. Då remontering sedermera måste ske, lämnas remonteringspenningar till efter omständigheterna växlande belopp, dock högst $\frac{7}{10}$ av årets medelpris för statens stamhästremonter.

Rumäniska staten betalar för tjänstehäst en gottgörelse av 12—20 francs i månaden, vilket belopp kapitaliseras för en tid av tre år.

I *Tyskland* betalas till officerare fr. o. m. regementschef och nedåt vid fottrupperna, fältartilleriet och trängen för anskaffning av hästar ersättning (Pferdegeld), som per häst och för en tidrymd av åtta år beräknas till 1 500 Mk och utbetalas med 15⁶² Mk i månaden. Vid nyanskaffning kan dock förskott intill 1 500 Mk erhållas. Övriga officerare erhålla årligen en gottgörelse för hästhållning, som växlar mellan 180 och 600 Mk.

I *Österrike* utbetalas vid inköp av häst 600 Kronen (c:a 456 kr. i svenskt mynt) och därefter erhålles dels ration in natura dels ersättning för hovbeslag m. m. uppgående till 60—84 Kronen (45,60—63,80 kr.) per år och häst.

d) Hästskötare för egna tjänstehästar.

Beträffande *Belgien* hava upplysningar ej kunnat vinnas.

För *Danmark*, där samtliga hästar tillhandahållas av staten, äro dylika bestämmelser överflödiga.

I *Frankrike* erhåller varje beriden officer en eller flera hästskötare av manskapet. En hästskötare beräknas för högst två hästar.

I *Holland* äger varje beriden officer få sig tilldelad en hästskötare.

I *Norge* gäller, att vederbörlig avdelnings egna officerare få efter överenskommelse låta sköta sina hästar av de inbeordrade hästskötarna. För övriga officerare synas bestämmelser vara att vänta.

I *Rumänien* ombesörjes genom värnpliktiga fri skötsel av samtliga hästar.

I *Tyskland* ställes till varje officers förfogande en uppappare av manskapet, vilken tillika ombesörjer hästskötseln.

I *Österrike* disponerar varje officer en uppappare, vilken är befriad från annan tjänst. Han skall i regeln sköta hästarna, men regementsofficerare hava rätt disponera ytterliga två och kompaniofficerare en man såsom hästskötare. Dessa sistnämnda få dock användas endast under deras fritid.

e) Hästmundering och stallrum för egna tjänstehästar.

I *Belgien* beräknas ersättning för hästmundering ingå i hästersättningssumman. Staten tillhandahåller stallrum.

I *Danmark* anskaffar i regeln officeren själv hästmunderingen mot ersättning av 120 kronor vid första anskaffning och 5—10 kronor per månad i slitningsersättning.

I *Frankrike* utgår för mundering gottgörelse av 180 frcs per år och häst.

Staten tillhandahåller stallrum.

Beträffande *Holland* har endast kunnat erhållas upplysning, att staten lämnar stallrum.

I *Norge* tillhandahåller staten likaledes vid tjänstgöring stallrum.

I *Rumänien* betalas åt nyutnämnd beriden officer eller oberiden, som blir beriden, 200 frcs till munderingsanskaffning.

Fritt stallrum lämnas av staten.

I *Tyskland* tillhandahålles stallrum in natura eller ock lämnas särskild ersättning därför. Gottgörelse för hållande av hästmundering anses ingå i den ersättning, som förut blivit omnämnd.

I *Österrike* erhåller subalternofficer vid infanteriet, som är beriden på stamhäst, mundering av staten; övriga beridna officerare anskaffa dem själva.

Stallrum erhålles antingen in natura eller ock lämnas viss ersättning per år och häst.

II. Redogörelse för nuvarande läget av frågan om hästhållningen för officerare.

Civilkommissionens skrivelse den 11¹² 1911.

Frågan om sättet att tillhandahålla hästar och hästskötare åt officerare, som på grund av sin tjänst måste vara beridna, bragtes i ett nytt skede, då civilkommissionen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 december 1911 hemställde, att enligt stat på egna tjänstehästar beridna officerare och civilmilitära personer skulle göras beridna å kronans hästar samt till följd därav nu till dem utgående lönetillägg för tjänstehästar och furageersättning indragas.

Till stöd för sin hemställan har kommissionen anfört huvudsakligen följande.

Tid efter annan hade förslag framställts om rätt för officer att för skötsel av tjänstehäst mot gottgörelse i någon form påkalla biträde av menigt manskap till arbete å fritid. Då emellertid i det lönetillägg, officer åtnjöte för egen tjänstehäst, jämväl inginge beräknad kostnad för skötsel av hästen, hade hinder dittills mött från riksdagens sida mot en dylik anordning. Till följd härav skulle officerarna vara hänvisade till att för skötsel av sina tjänstehästar anställa civila hästskötare. Men då från militär synpunkt ett dylikt system måste medföra den olägenheten, att inom militära etablissemang inhystes civil personal, som icke vore underkastad krigslagarna, hade kommissionen iakttagit, att i ganska stor utsträckning den utvägen tillgripits, att avtal träffats mellan officerare och menige om skötsel å fritid av tjänstehästarna mot gottgörelse för arbetet. En sådan anordning vore dock ägnad att ingiva allvarliga betänkligheter, och åtgärder syntes ofördröjligen böra vidtagas för att på ett tillfredsställande sätt lösa denna fråga.

Då numera anspråken på avlöning åt civil hästskötare vuxit så högst betydligt, efter det lönetillägget för tjänstehäst fastställdes, att detta tillägg icke kunde täcka förutom kostnaderna för reparation och sadelmundering m. m. jämväl den stegrade utgiften för civil hästskötare, samt för övrigt olägenheterna ur disciplinär synpunkt av civila hästskötare vistelse inom kasernetablissemangen icke kunde undanröjas, syntes skyldigheten för officer att hålla sådan hästskötare böra upphöra. För sin del kunde dock kom-

missionen icke förorda införandet av rätt för officer att ens mot avdrag a lönstillägget anlita meniga för skötsel av tjänstehästar, så länge dessa vore att anse såsom privat egendom. Det låge nämligen enligt kommissionens åsikt alldeles icke inom området för manskapets uppgifter att i fred fullgöra alligganden, vilka vore att betrakta såsom enskild tjänst, även om därmed indirekt tillgodosåges försvarets intressen. Vid sådant förhållande återstode icke annan utväg än att låta statsverket tillhandahålla tjänstehästar åt de officerare, som enligt stat skulle vara beridna på egna hästar. Något hinder därför torde icke förefinnas i fastställda löneregleringar. Teoretiskt torde icke kunna göras någon invändning mot en sådan anordning: Officers tjänstehäst vore nämligen redan nu avsedd att användas uteslutande för försvarsändamål. Men icke heller från praktisk synpunkt borde avgörande skäl kunna anföras mot denna anordning, under förutsättning att garantier lämnades för att den enskilde officeren finge, så länge han det önskade, använda den häst, han dresserat eller eljest fått åt sig utsedd. Under denna förutsättning torde nämligen för officeren föreligga samma intresse som nu att dressera hästen och hålla den i sådan kondition, att den motsvarade hans anspråk. För övrigt syntes redan nu vara förutsatt, att stamhästen kunde fylla de anspråk, som ställdes på en officershäst. I tjänstgöringsreglementet för armén medgäves nämligen officer rätt att mot insättande av remont uttaga stamhäst. Och i tydlig avsikt att förebygga missbruk av denna förmån vore detaljerade kontrollföreskrifter meddelade.

Stallbyggnader, tillhöriga statsverket, torde i regel förefinnas, så att i detta avseende hinder icke kunde behöva föreligga för tillhandahållande av officerarnas tjänstehästar.

För tillhandahållande av statens hästar åt officerarna talade även det skälet, att för officeren, särskilt den unge officeren, anskaffningen av tjänstehästar krävde ett ej obetydligt förlagskapital, som icke alltid vore lätt att åvägabringa. Denna omständighet kunde till ock med verka hinderligt för rekryteringen av kavalleriregementenas officerskår.

Civilkommissionen framhåller därjämte i sin berörda skrivelse, att frågan om tillhandahållande av tjänstehästar åt officerare bör ses jämväl ur ekonomisk synpunkt. Utgående från då gällande medelremontpris och utgifter för hästvård gör kommissionen en överslagsberäkning angående årskostnaden för hästhållningen om staten övertager den samma samt finner denna kostnad uppgå till 180 kronor 12 öre per häst. Då lönstillägget för en häst är 400 kronor, skulle statsverket genom dettas ersättning av en tjänstehäst för varje sådant utbyte inbespara 219 kronor 88 öre, eller, därest samtliga 1,042 lönstillägg indragas och officerarna i

stället erhålla stamhästar, 229,114 kronor 96 öre. Kommissionen framhåller emellertid, att statsverket uppenbarligen icke kan behöva tillhandahålla en reservhäst åt alla de officerare, som nu skola vara beridna på två tjänstehästar.

Tredje försvarsberedningen i febr. 1914.

Sedan yttranden i ämnet inhämtats från vederbörande militära myndigheter ävensom från arméförvaltningens intendents- och civila departement samt sjukvårdsstyrelse, överlämnades ärendet till tredje försvarsberedningen, som ägnade detsamma en ingående granskning, varvid anfördes i huvudsak följande.

Enligt 1914 års stater uppgingo sammanlagda antalet egna tjänstehästar för officerare med vederlikar till 1,045. Statsverkets utgifter för dessa belöpte sig till 418,000 kronor i lönetillägg och 381,425 kronor i furageersättning.

En överslagsberäkning angående de årliga utgifterna för motsvarande antal stamhästar, under förutsättning att remonteringen hölles vid nuvarande nio procent av stamhäststyrkan och att medeltjänstetiden för stamhästen utgjorde elva år, gäve en total årskostnad av 576,139 kronor 85 öre. Ersättandet av samtliga egna tjänstehästar med stamhästar skulle således innebära en årlig minskning i kostnaden med 223,285 kronor 15 öre. Det vore dock härvidlag att märka, att årskostnaden å munderingsanslaget för officershästar kunde antagas behöva ökas, ävensom att möjligen en höjning av maximiinköpspriset för upphandling av remonter av högsta klass kunde bli erforderlig. Mot de sålunda ökade kostnaderna ställde beredningen utsikten av kostnadsbesparing, därigenom att två stamhästar icke skulle erfordras för samtliga på tvenne egna tjänstehästar nu beridna officerare.

Fördelar och olägenheter med nuvarande system.

Efter denna översikt över den ekonomiska verkan av ett utbytande av egna tjänstehästar mot stamhästar, har beredningen undersökt, huruvida en dylik förändring ur försvarets synpunkt, d. v. s. med hänsyn till officerarnas fullgoda och fältmässiga, beridenhet, vore tillräddig och kanske önskvärd. Härvid hade beredningen att till en början, med ledning av de i yttrandena över civilkommissionens förutberörda skrivelse den 11 december 1911 förekommande uppgifter och uttalanden samt de upplysningar i frågan, som eljest stått beredningen till buds, söka angiva de *fördelar* och de *olägenheter*, som vore förknippade med det nuvarande systemet för anskaffning av tjänstehästar åt officerare.

För ernående av största möjliga fältduglighet måste *kavalleriofficeren* utveckla sig till en verklig hästkarl, den där hölle hästdressyr och ridning på en hög nivå. Hållandet av egen tjänstehäst ansåges vara en mycket viktig faktor härutinnan. Anskaffande, dressyr och vård av egen häst skapade nämligen och vidmakthölle hos officeren intresse för hästvård och hästdressyr. Vidare måste för åstadkommande hos kavalleriofficerarna, huvudsakligen de yngre, av en god och käck ryttaranda dessa beredas möjlighet att kunna deltaga i hästtävlingar. Genom officerarnas deltagande i dylika tävlingar stegrades deras färdighet i ridning, särskilt över hinder, vilket kunde vara av stor betydelse för utförande av en framgångsrik patrullverksamhet i fält. Anskaffande och underhåll av hästar, lämpliga för tävlingar, underlättades för officeren icke obetydligt därigenom, att han mot ersättning själv finge hålla sig med tjänstehäst. Han insatte då som tjänstehäst häst av högre kvalitet än den kronan i allmänhet tillhandahölle, och därigenom tillskyndades försvaret en förstärkning.

De fördelar, som systemet med egna tjänstehästar medförde och för vilka nu redogjorts, ansåge dock beredningen förefintliga endast beträffande kavalleriets officerare. Systemets fördel att för officeren underlätta hållandet av för kapplöpningssport lämpade hästar torde dessutom hava giltighet endast beträffande de yngre kavalleriofficerarna, ty i regel vore det endast subalternofficerare, som ägnade sig åt dylik sport.

I några av de över civilkommissionens förslag avgivna yttrandena hade *generalstabens officerare* i fråga om beridenhet likställts med kavalleriets officerare. Detta syntes vara så att förstå, att generalstabsofficeren för fältbruk hade behov av särskilt väl dresserade, snabba och uthålliga hästar.

I fråga om *generalspersoner och regementsofficerare* hade några av de hörda cheferna framhållit, att rättigheten för dessa officerare att själva anskaffa tjänstehästar hade den betydelsen, att de, med hänsyn till att de vore äldre män och att en del av dem kanske ej ens i ungdomen varit ryttare, kunde förse sig med för sin tjänst fullt lämpliga och pålitliga hästar.

Hållandet av egen tjänstehäst mot nu utgående ersättning vore dock, såsom också flerstades framhållits i de berörda yttrandena, förenat med ett flertal icke så oväsentliga *olägenheter*.

Lönstillägget och furageersättningen vore avsedda att fullt täcka officerens alla utgifter för tjänstehästen. Med beloppet 765 kronor skulle sålunda årligen för varje tjänstehäst bestridas alla utgifter för amortering av inköpssumma, mundering, stallrum, skötsel, utfodring, hovbeslag och veterinärvård. För de officerare, vilka vore i tillfälle att få sina hästar

uppställda och utfodrade i kronans stall, därvid kronan ombesörjde hästens utfodring mot det officeren avstode den honom enligt stat tillkommande furageersättningen samt officeren dessutom för stallrum och vatten m. m. erlade en avgift av 12 öre om dagen borde lönetillägget förslå för övriga av hästhållningen betingade utgifters bestridande. För den officer åter, vilken icke hade förmånen att få sin tjänstehäst inställd i kronans stall och där utfodrad, *kunde hästhållningen komma att vålla utgifter, överstigande den ersättning, han av statsverket årligen bekomme.* Så vore förhållandet exempelvis med generalstabens officerare, för vilka utgifterna för endast vård och underhåll av en häst uppgivits uppgå till 65 kronor för månad eller 780 kronor för år. Vissa andra officerare, nämligen adjutanter vid arméfördelningsstaber samt regementskvartermästare och adjutanter vid infanteriet och fästningsartilleriet vore också med avscende å hästhållningen ogynnsamt ställda. De vore beridna endast för viss tid, högst 5 år, samt måste, ofta för upplånat kapital, inköpa färdigdresserade hästar, vilka de vid placeringens slut mången gång nödgades avyttra till ofördelaktigt pris. Den ersättning, de bekomme för hästhållningen, ansåges sällan förslå att betäcka de därmed förenade utgifterna. Beträffande sistnämnda grupp officerare hade därför i de berörda yttrandena allmänt förordats, att de skulle göras beridna på stamhästar.

En annan olägenhet av, att för vissa officerare hästersättningen icke försloge att bestrida samtliga de med hästhållningen förenade utgifterna, ansåge beredningen vara, *att officeren lätt frestades att behålla och utnyttja sin tjänstehäst längre tid än som kunde anses lämpligt med hänsyn till officerens fullgoda beridenhet.*

Efter det beredningen framhållit, att rätten för officerare *att såsom tjänstehäst insätta oriden remont* medförde den olägenheten, att officeren, under den tid dressyren påginge, hade till sitt förfogande endast *en* för fältbruk användbar tjänstehäst, samt att *begagnandet av tjänstehästarna till kapplöpningshästar* ytterligare nedsatte vederbörande officers beridenhet under tiden för träningen, förklarade sig beredningen hava av undersökningen funnit framgå,

att systemet med egna tjänstehästar visserligen vore ägnat att hos den enskilde officeren framkalla håg och intresse för hästvård och stegra hans ridskicklighet. Systemet medförde dock ur försvarets synpunkt en del rätt betydande olägenheter, vilka undvekes, därest staten hölle officerarna med tjänstehästar.

Fördelen av ett system med officersstamhästar.

Det hade i de åberopade yttrandena vitsordats, att infanteriets officerare i regel skulle bliva *mera fältmässigt beridna* på statens hästar, om

dessa inredes och drosserades vid beridet truppförband, än de nu vore på egna hästar. Man torde vara berättigad påstå detsamma i fråga om generalitetets officerare samt de av artilleriets, fortifikationens och trängens officerare, som för närvarande själva ombesörjde sin beridenhet. Jämväl beträffande kavalleriets officerare torde ett tillhandahållande genom statens tjänstehästar medföra *en jämnare och i genomsnitt bättre beridenhet.*

Den förnämsta invändningen mot att göra kavalleriofficeren beriden på kronhäst innebure, att man riskerade att officerens ridskicklighet samt intresse för hästsport och hästvård komme på ett lägre plan, emedan staten icke kunde tillhandahålla honom häst av lika hög klass, som han nu med hjälp av lönetillägget själv anskaffade, samt officeren i varje fall icke finge lika fri förfoganderätt över stambästen som över den egna hästen. Vidare hade chefen för remonteringsstyrelsen såsom sin åsikt uttalat, att inom landet ännu icke finnes nog tillgång på hästar av den klass, att de kunde tillfredsställa de anspråk, som måste ställas på officerens tjänstehäst, ävensom att landets remontavel skulle komma i tillbakagång, därest uppödarna av adla hästar icke såsom hittills kunde påräkna officerarna såsom avnämare av sina bättre unghästar.

Genom lämpligt anpassande av formerna för tjänstehästens tillhandahållande åt den beridne officeren samt medgivande åt officeren av största möjliga fria förfoganderätt över den honom tilldelade hästen kunde man emellertid, enligt beredningens åsikt, utan tvivel skapa betryggande garantier för, att officerens intresse för hästdressyr, hästvård och hästsport hölles å hög nivå.

I första hand *borde officeren tillförsäkras rätt att, så länge han det önskade, såsom tjänstehäst behålla den häst, han drosserat eller eljest fått åt sig utsedd.* Denna regel borde tillämpas även vid förflyttning av officer från ett truppförband till ett annat. Skulle en officeren tilldelad häst efter någon tids begagnande visa sig icke passande, borde officeren äga rätt till utbyte av tjänstehäst mot annan häst vid truppförbandet. I fråga om beridne officer, som icke vore direkt ansluten till truppförband, borde, därest så bleve erforderligt, dylikt utbyte kunna verkställas vid det beridna truppförband, som hade att lämna hästar åt den ifrågavarande staben eller dylikt.

Vidare borde officer hava rätt att få av honom själv inköpt häst, därest densamma befunnes fullt lämplig, insatt såsom tjänstehäst mot det att staten till officeren erlade medelremontpriset för hästen.

Den beridne officeren borde därjämte, såsom för närvarande vore förhållandet med artilleriets, fortifikationens och trängens å stambästar beridna officerare, *berättigas att jämväl utom tjänsten begagna sin tjänstehäst*

vid sådana av enskilda anordnade jakt-, distans- och tävlingsritter, som hade betydelse för den militära utbildningen.

Genom införandet av bestämmelser med nu i korthet angivet innehåll för uttagande och begagnande av tjänstehästar syntes det beredningen, som de förnämsta invändningarna mot att göra officerarna beridna å stamhästar förfölle.

Beredningen hade alltså kommit till den övertygelsen, att tillhållande genom statens försorg av tjänstehäst åt officer, som i tjänsten skulle vara beriden, icke blott vore önskvärt för åstadkommande av en jämn och fullt fältmässig beridenhet hos officerarna utan även ur försvarsberedskapens synpunkt nödvändigt. Därtill komme, att ett utbytande av egna tjänstehästar mot stamhästar ur ekonomisk synpunkt bleve fördelaktigt för vissa officerare på samma gång som statsverkets årliga utgifter i berörda hänseende komme att icke oväsentligt minska.

Behov i vissa fall av två tjänstehästar.

Beredningen hade vidare upptagit till bedömande frågan, huruvida vid en övergång från systemet med egna tjänstehästar till ett system med officersstamhästar det kunde bliva nödvändigt att avse två stamhästar för de officerare, som för närvarande åtnjöte hästersättning för två tjänstehästar.

Tydligtvis vore det med hänsyn till tjänsten i fält, som man funnit dessa officerare hava behov vardera av två hästar. Ur fredsutbildningssynpunkt kunde det i regel icke anses nödvändigt, att samtliga berörda officerare förfogade vardera över två tjänstehästar. Det vore endast vid fält- och fälttjänstövningar som vissa officerare till sitt förfogande behövde två hästar. Vid ett system med egna tjänstehästar bleve det dock ur mobiliseringssynpunkt nödvändigt, att åt de officerare, som ansåges bära i fält vara beridna å två hästar, utgiva hästersättning för två hästar. Man hade därmed gjort sig oberoende av de mer eller mindre säkra utsikter att kunna vid mobiliseringstillfälle anskaffa nödigt antal fullt dugliga reservridhästar åt sådana officerare. I och med det att staten övertog hästhållningen även för dessa officerare bleve förhållandet dock ett annat. Då officeren under fredstjänsten i regel hade behov endast av en häst kunde det icke komma ifråga att för hans uteslutande bruk året runt avse två hästar. Den ena hästen skulle han i regel icke kunna sysselsätta, utan finge ridningen av densamma överlämnas åt annan person. Enligt beredningens åsikt borde därför endast en stamhäst beräknas för varje beriden officer. Från denna regel hade beredningen dock funnit det lämpligen bära göras det undantaget, att för officerare av generals grad och för truppförbandschefer utom vid ingenjörtrupperna och trängen beräknades två tjänstehästar. För tillgodoseende av det förut anmärkta, vid vissa

fredsövningar och vid mobilisering uppstående behovet av två tjänstehästar för en del andra officerare borde vid varje truppförband eller stab, där sådant behov kunde uppstå, visst antal reservhästar finnas. Detta antal hade beredningen funnit lämpligen böra beräknas till hälften av det antal dylika officerare, som för närvarande uppbure gottgörelse för två tjänstehästar. Det ytterligare antal reservhästar, som kunde för dessa officerare erfordras under angivna omständigheter, borde utan olägenhet kunna uttagas från respektive truppförband, beträffande staber från det truppförband, som försåge stab med stamhästar.

Frågans behandling vid 1914 års senare riksdag.

Under förarbetena till Kungl. Maj:ts proposition angående ny härordning inhämtades yttrande från den s. k. generalskommissionen i fråga om sättet för officerarnes beridenhet. Kommissionen uttalade sig för bibehållandet av systemet med egna tjänstehästar utom för kompanichefer samt regementskvartermästare och regementsadjutanter vid infanteriet, vilka borde göras beridna å kronans hästar.

Generalskommissionens yttrande.

Den genomgripande förändring av hittills tillämpade principer borde emellertid enligt generalskommissionens mening ske, att för de å egna tjänstehästar beridna officerarna skulle statsverket fritt ombesörja stallutrymme, skötsel, furage, vatten, hovbeslag och sjukvård. Till följd därav skulle hittills utgående furageersättning helt och hållet indragas, samt lönetillägget nedsättas från 400 till 300 kronor, varav 250 kronor beräknades för remontering och 50 kronor för sadelmundering och hästutredningspersedlar.

Med hänsyn till de olika meningar, som uttalats i frågan, ansågs tidpunkten för fattandet av definitivt beslut i ämnet icke ännu vara inne, då Kungl. Maj:t föreslog riksdagen att antaga en ny härordning. Statsministern och chefen för lantförvarsdepartementet anförde härom vid ärendets föredragning den 14 maj 1914:

Kungl. Maj:ts proposition angående ny härordning.

»De hittillsvarande egna tjänstehästarnas ersättande med stamhästar är en åtgärd av genomgripande betydelse. Utom vad angår regementskvartermästare och regementsadjutanter vid infanteriet och fästningsartilleriet kan frågan icke anses vara i erforderlig grad utredd, särskilt beträffande stallutrymme. På grund härav ifrågasattes för närvarande ingen

annan ändring i angiven riktning än att, såsom redan i samband med frågan om stamhästarna framhållits, regementskvartermästares och regementsadjutanter vid infanteriet och fästningsartilleriet egna tjänstehästar ersättas med stamhästar. Det bör anmärkas, att den föreslagna åtgärden, om den skulle befinnas önskvärd, sannolikt torde kunna genomföras utan ökad kostnad för statsverket eller till och med föranleda någon besparing.

Vid positionsartilleriet hava för närvarande överstelöjtnanten och majorerna endast en egen tjänstehäst. Deras uppgifter under övningar och i krig ställa emellertid, såsom erfarenheten från fälttjänst- och andra övningar ådagalagt, lika stora fordringar på deras rörlighet, uthållighet och förmåga av hastiga förflyttningar, som fältartilleriets uppgifter ställa på fältartilleriets officerare. På grund härav synes positionsartilleriets regementsofficerare i likhet med fältartilleriets böra vara beridna på två tjänstehästar.»

*Motioner
inom riksdagen.*

Uti två särskilda, inom första kammaren av *herr Kvarnzelius m. fl.* samt inom andra kammaren av *herr Staaff m. fl.* väckta motioner, förklarade sig motionärerna hava anslutit sig till tredje försvarsberedningens uttalande, att samtliga egna tjänstehästar borde utbytas mot stamhästar. Remonteringen medelst egna tjänstehästar ställde sig nämligen särdeles dyrbar för statsverket och kunde understundom även för den enskilde officeren vara förenad med avsevärda utgifter.

Till följd härav hemställde motionärerna, att de till officerare utgående lönetillägg och furageersättningar måtte uteslutas ur vederbörande stater och alla officerare göras beridna på kronan tillhöriga stamhästar.

I en annan motion påyrkade *herr Thorsson*, likaledes i anslutning till tredje försvarsberedningens nyssnämnda uttalande, att samtliga officerare, som enligt gällande stater uppbyure ersättning för tjänstehästar, hädanefter skulle vara beridna å kronan tillhöriga hästar, att generaler och överstar tilldelades var och en två hästar, samt att alla övriga officerare, som under sin tjänsteutövning skulle vara beridna, tilldelades envar en tjänstehäst.

*Riksdagens
uttalande.*

Vid överbägande av frågan om *officerarnas egna tjänstehästar* hade riksdagen — enligt vad i skrivelse till Konungen den 14 september 1914 anmälades — kommit till den uppfattningen, att det skulle vara för såväl staten som officerarne fördelaktigt, om kronan i större utsträckning än för närvarande vore fallet övertog remonterings- och underhållsskyldigheten. Riksdagen hade alltså intet att erinra mot att, som Kungl. Maj:t föreslagit, infanteriets regementskvartermästare och regementsadjutanter

gjordes beridna å kronan tillhöriga stambästar. Därjämte hade riksdagen ansett, att såväl infanteriets som artilleriets och fortifikationens regements-officerare med undantag av regements- och kårchefer, för vilka hästgottgörelse fortfarande syntes böra beräknas, borde göras beridna genom kronans försorg. Vad anginge generalitetets officerare ävensom kavalleriets regimentets- och kårchefer, borde desamma fortfarande äga skyldighet att mot gottgörelse göra sig beridna å egna tjänstebästar. Samma förhållande borde ock äga rum i fråga om trängens öfverste och kårchefer, cheferna för vissa skolor, chefen för remonteringsstyrelsen m. fl. Beträffande det sätt, varpå övriga kavalleriofficerare samt officerarna vid generalstaben m. fl. staber borde för framtiden göras beridna, ansåge riksdagen tillräcklig utredning för frågans slutgiltiga lösning icke för närvarande föreligga. Riksdagen hade därför ansett sig böra hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, i vad mån och enligt vilka grunder bemälda officerare måtte kunna göras beridna, förutom på en egen tjänstebäst, på kronan tillhöriga stambästar, jämte de förslag, som av nämnda utredning föranleddes.

III. De sakkunnigas förslag.

A. Grundlinjer.

1. Tjänstehästar och stambästar.

Tjänstehästar och stambästar.

Ehuru riksdagen, såsom nyss är nämnt, för närvarande fattat beslut ifråga om hästhållningen för alla beridna officerare med undantag av flertalet kavalleriofficerare samt officerarna vid generalstaben m. fl. staber samt begränsat den begärda utredningen till allenast de två sistnämnda grupperna, hava de sakkunniga under förtgången av sin undersökning kommit till den uppfattningen, att frågan om officerarnes beridenhet nu bör upptagas i hela sin vidd. Denna uppfattning har vunnit stöd i tredje försvarsberedningens uttalanden i ämnet samt blivit ytterligare styrkt, sedan det befunnits möjligt att komma till en enhetlig och konsekvent lösning av hästhållningsproblemet i dess helhet. Jämväl hästkötärfrågans ömtåliga beskaffenhet kräver en för alla beridna officerare likformig behandling. De sakkunniga hava alltså fattat sitt uppdrag så, att de gjort till föremål för utredning *lämpligaste formen för hästhållningen beträffande beridna officerare i allmänhet.*

I första hand har därvid upptagits till undersökning, huruvida det med statens intresse vore förenligt, att densamma helt övertog hästansskaffningen. De skäl, som civilkommissionen och tredje försvarsberedningen anfört för en dylik åtgärd, äro tungt vägande, och särskilt är det obestriddigt, att därigenom en avsevärd ekonomisk besparing skulle kunna ernås. Då de sakkunniga likväl icke anslutit sig till förslaget, att staten fullständigt skulle ombesörja hästhållningen för officerare, beror detta huvudsakligen därpå, dels att de sakkunniga ansett, att man i denna fråga bör framgå med en viss försigtighet, tills mera erfarenhet kunnat vinnas, samt dels att man enligt vad chefen för remonteringsstyrelsen i sitt yttrande över civilkommissionens förslag framhållit, möjligen kan befara en sänkning av hästarnas kvalitet.

Av tabellen bil. 1 framgår, hurusom 20 procent av för närvarande befintliga tjänstehästar äro importerade från utlandet. Om staten helt och hållet skulle övertaga hästanskaffningen, komme sannolikt importen i högst väsentlig grad nedgå och därigenom minskning av nuvarande antal hästar av denna klass äga rum. Visserligen torde det icke vara omöjligt att bland nuvarande stamhästar uttaga tillräckligt antal tjänstehästar av fullgod klass, men därmed kunde också följa en nedsättning av kvaliteten på stamhästarna i ledet. Det utvalda material, som kräves för underbefäl och för dem av manskapet, som deltaga i de vittgående spaningspatrullerna, skulle möjligen härigenom nedgå i antal till men för truppförbandets fältduglighet.

De nu anförda omständigheterna hava föranlett, att de sakkunniga icke ansett sig böra föreslå, att staten helt och hållet bör övertaga tillhandahållandet av hästar åt beridna officerare, i synnerhet som det visat sig möjligt, att hästhållningen kan så ordnas, att de av tredje försvarsberedningen påvisade obestridliga fördelarna av statens deltagande däri vinnas i ganska stor utsträckning. De sakkunniga hava nämligen efter öfvervägande av alla på frågan inverkan de faktorer funnit sig kunna föreslå,

att officerare och vederlikar, som böra vara beridna å två hästar, skola själva anskaffa en tjänstehäst och av staten tillhandahållas en stamhäst, samt

att officerare och vederlikar, som böra vara beridna å allenast en häst, skola utom i särskilda här nedan angivna undantagsfall (för generalstabens officerare samt kommandanterna i Stockholm och å Karlsborg) få denna häst ställd till sitt förfogande av staten.

2. Hästantalet.

De sakkunniga övergå härefter till att uttala sig rörande det *antal Hästantalet. hästar*, som må anses vara erforderligt för att göra officerare med vederlikar av olika tjänstegrader och vid olika truppslag nöjaktigt beridna. Vid denna undersökning hava styrkeförhållandena, sådana de te sig efter genomförd härordning, blivit lagda till grund.

Såsom ovan är nämnt, har tredje försvarsberedningen ansett det vara tillräckligt att beräkna allenast en stamhäst för varje beriden officer med undantag av generalspersoner och chefer för truppförband vid infanteriet, kavalleriet och artilleriet, vilka borde göras beridna å två hästar. Härtill skulle enligt beredningens förslag läggas en reserv, motsvarande

hälften av det antal officerare, vilka för närvarande uppbära gottgörelse för två tjänstehästar men jämlikt förslaget skulle tilldelas allenast en stamhäst.

Eluru visserligen för en del av den personal, som nu skall vara beriden å två hästar, tjänstgöringen i fredstid under stundom kan vara av sådan beskaffenhet, att behov av två hästar icke kan anses föreligga, så äro likväl för största delen av dem, som enligt stat skola hava två tjänstehästar, förhållandena sådana, att de med nödvändighet behöva båda två. Detta gäller särskilt kavalleriets officerare. Föreskrifterna rörande utbildningen kräva numera i övervägande grad praktisk tillämpning i terrängen. Av officeren fordras därför att snart sagt dagligen icke blott deltaga i terrängövningar med trupp utan även i lika stor utsträckning att förbereda sådana. Det gäller då att omedelbart efter avslutandet av en ansträngande övning ånyo stiga till häst och planlägga en ny. Skall detta kunna ske med tillräcklig hastighet och noggrannhet, erfordras ovillkorligen, att hästen skall vara utvilad. På sådant sätt tagas synnerligen ofta båda tjänstehästarna under samma dag i anspråk för fyllande av tjänstens behov, oavsett deras användning för officerens egen utbildning.

Emellertid är det behovet av hästar under *fältförhållandena*, som måste, så långt lämpligen ske kan, läggas till grund för beräkningen. Vid mobilisering kommer under alla förhållanden att erfordras fler dresseerade hästar än som inom landet kunna påräknas, och varje minskning under fredsförhållanden av antalet hästar för sådan personal, som i fält måste hava tvenne tjänstehästar till sitt förfogande, innebär en ovillkorlig nedläggning av härens krigsberedskap. För de allra flesta av här ifrågavarande officerare torde det vara uteslutet att kunna erhålla för ridning användbara hästar bland dem, som utskrivs, enär tillgången av verkligt dresseerade fältdugliga hästar är försvinnande liten i jämförelse med behovet. Detta är ett sakförhållande, som till fullo bestyrkts av erfarenheterna från försöksmobilisering m. fl. tillfällen.

Man skulle således, såsom även av tredje försvarsberedningen antydes, för anskaffningen av det felande antalet officershästar vara hänvisad till de beridna truppförbanden, främst kavalleriet. En ytterligare minskning av antalet dresseerade hästar vid kavalleriet under mobilisering, utöver den ingalunda obetydliga, som ändock är avsedd att äga rum, skulle emellertid för truppslagets krigsberedskap, bedömd efter den mobiliserade styrkan, utöva ett särdeles menligt inflytande. Vårt kavalleris linjeskvadroner äro redan nu i avseende på numerären betydligt underlägsna dem, som de sannolikt få möta såsom motståndare.

Vid bestämmandet av det antal hästar för här ifrågavarande perso-

nal, som skall finnas tillgängligt i fred, bör alltså den grundsats tillämpas,

att för varje beriden officer och vederlike skall finnas att tillgå det antal hästar, som kräves på grund av hans krigstjänstgöring.

Vid den undersökning av behovet av hästar för de olika officerskategorierna, vilken de sakkunniga företagit, hava de beträffande generalpersoner och truppförbandschefer kommit till i huvudsak enahanda uppfattning, som tredje försvarsberedningen. Resultatet av denna undersökning framgår dels av vad nedan anföres och dels av tabellen bil. 2.

Inom *generalitetsstaten* böra två hästar vara att tillgå för en var av *Generalitetsstaten* inspektörerna för infanteriet och militärläroverken, arméfördelningscheferna, generalfälttygmästaren, cheferna för fortifikationen och generalstaben samt inspektören för kavalleriet, eller tillsammans tolv personer, samt en häst för varje av fjorton adjutanter, nämligen en hos vardera av inspektörerna för infanteriet och militärläroverken och två i varje arméfördelningsstab. Beträffande adjutanterna har icke förbisetts, hurusom för närvarande för de två adjutanterna i varje arméfördelningsstab utgår gottgörelse för tre tjänstehästar. Då det är sannolikt, att tillfälligt behov av två hästar för adjutant kan uppstå, oberoende av hans placering såsom förste eller andre adjutant, har därför i den för arméfördelningsstaben avsedda reservgruppen av hästar, som framdeles skall närmare omförmälas, beräknats ytterligare en häst för adjutanterna.

Inom *generalstaben* torde med hänsyn till de krigsbefattningar, vilka för närvarande lära vara avsedda att efter skedd mobilisering beklädas av officerare, tillhörande generalstaben, omkring en fjärdedel av dess på stat befintliga officerare icke hava behov av två hästar. Såväl på grund härav som emedan fredstjänstgöringen icke sällan torde hindra officer av generalstaben att rida båda de för honom nu bestämda tjänstehästarna, synes, vad generalstaben vidkommer, vara tillräckligt att i likhet med tredje försvarsberedningen beräkna allenast en häst för varje officer, om därtill lägges en hästreserv, beräknad efter sjuttiofem procent av officersantalet. För femtiofem officerare erfordras alltså nittiosex hästar, vilket innebär en minskning i nuvarande antal tjänstehästar med fjorton. Antalet reservhästar vid generalstaben bör alltså utgöra fyrtioen, av vilka sjutton böra vara ständigt fördelade på arméfördelnings- m. fl. staber för att göra där

Generalstaben.

placerade generalstabsofficerare beridna å två hästar; återstående tjugufyra reservhästar böra tillhöra huvudstationen.

Beträffande generalstabens hästar synes, med hänsyn till generalstabsofficerens ofta inträdande förflyttning, den avvikelser från huvudregeln böra äga rum, att officerarna själva anskaffa en tjänstehäst, under det att reservgruppen utgöres av stamhästar.

*Chefen för
artilleri-
staben.*

Chefen för artilleristaben torde likasom regementsofficerarna av artilleriet, med vilka han är likställd, icke hava permanent behov av mer än en häst.

*Kommen-
dantsstaten.*

Vad angår *kommendantsstaten*, så är det tydligt, att kommandanten i Boden, såsom i det väsentliga likställd med arméfördelningschef, bör vara beriden å två hästar. Kommendanterna i Stockholm och å Karlsborg lära däremot ej vara i behov av mer än en häst vardera, men med hänsyn därtill, att ifrågakvarande personer, som i allmänhet torde komma att vara mera till åren komna, sannolikt önska själva anskaffa för dem fullt lämpliga hästar eller bibehålla redan innehavda tjänstehästar, bör hästgottgörelse för dem i stat upptagas.

Adjutanterna hos de tre kommandanterna böra vardera göras beridna å en häst.

*Undervis-
ningsverken.*

Vid *undervisningsverken* ställa sig kraven på beridenheten ganska olika. *Chefen för krigshögskolan*, vilkens tjänstgöring i mångt och mycket är jämförlig med regementschefernas, och som i regeln torde förflyttas till dylik beställning, bör vara beriden på två hästar. *Chefen för artilleri- och ingenjörhögskolan* synes av samma skäl, som förut anförts angående *chefen för artilleristaben*, icke behöva vara beriden på mer än en häst. För den ur kavalleristisk synpunkt särdeles krävande post, som beklädes av *chefen för ridskolan*, föreligger ett givet behov av minst två hästar. *Chefen för infanteriskjutskolan*, närmast likställd med regementsofficer av infanteriet, bör liksom dylik vara beriden å en häst. Av samma skäl, som ovan anförts beträffande *chefen för krigshögskolan*, bör krigsskolans chef disponera två hästar, varjämte en beräknas för adjutanten vid denna skola.

*Infanteriets
regements-
chefer.*

Cheferna för infanteriets regementen — militärbefälhavaren på Gottland inberäknad — böra, såsom redan förut framhållits, vardera vara beridna å två hästar.

Kavalleriets officerare hava redan i fredstid — och givetvis i ännu högre grad under krig — behov av minst två hästar vardera. För 243 kavalleriofficerare böra alltså beräknas 486 hästar. Vad beträffar kavalleriets 21 fänrikar är av skäl, för vilka framdeles skall redogöras, en häst för vardera tillräcklig. Veterinärer vid kavalleriet böra vardera göras beridna å en stamhäst.

Kavalleriets officerare.

Enligt 1914 års härordning skulle *artilleriets* regements- och kårchefer samt fälttygmästaren vardera vara beridna å tvenne hästar. Visserligen erfordras detta hästantal för cheferna för fält- och positionsartilleriets truppförband, men cheferna för fästningsartilleriets båda truppförband torde icke behöva vara beridna å mer än en häst vardera. Vad beträffar fälttygmästaren, är det varken med hänsyn till hans fredstjänstgöring eller till hans uppgifter efter mobilisering nödvändigt för honom att vara beriden, vadan en minskning här kan åga rum.

Artilleriets regementschefer.

Beträffande *fortifikationens* fem truppförband vilja de sakkunniga helt ansluta sig till tredje försvarsberedningens åsikt, att behov icke föreligger av mer än en häst för varje kårchef.

Fortifikationen.

Vad *trängen* angår, så torde, liksom nu är fallet, kårcheferna utan olägenhet kunna fullgöra sin tjänst med en häst. För inspektören för trängen åter, vilken såsom överste är likställd med regementschef, böra tvenne hästar beräknas.

Trängen.

Chefen för *remonteringsstyrelsen*, likställd med regementsofficer vid kavalleriet, torde böra vara beriden å två hästar.

Chefen för monteringsstyrelsen.

Såsom förut framhållits, bör utöver det hästantal, som här ovan beräknats, vid varje arméfördelningsstab finnas disponibel en *reservgrupp* hästar för viss där tjänstgörande personal. Behov av ridhäst föreligger nämligen städse för i sådan stab anställd fortifikationsofficer, fältläkare, fördelningsintendent och expeditionsintendent, vilka personer hittills i regeln gjorts beridna från kavalleritruppförband. Härtill kommer ovan omnämnda reservhäst för adjutanterna, eller sammanlagt fem hästar för varje arméfördelningsstab.

Reservhästar.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga framhålla, hurusom *reservhästarna vid generalstabens huvudstation* kunna, i den mån de icke erfordras för dess fredsbehov, finna lämplig användning dels för att göra personal vid *intendenturstaben* samt å *arméförvaltningens intendentsdepartement* och *sjukvårdsstyrelse* beridna, dels för ridundervisningen åt generalstabens aspi-

ranter och åt intendentsaspiranter. För huvudstadens kavalleriregementen torde det innebära en ej oväsentlig lättnad, om de befriades från sin nuvarande skyldighet att ställa hästar till förfogande för generalstabsaspiranterna m. fl.

*Kavalleriets
fänrikar.*

Såsom i det föregående angivits, bör icke samma hästantal beräknas för *kavalleriets fänrikar* som för övriga kavalleriofficerare. Det torde nämligen vara mindre lämpligt att ålägga militär personal, som ännu icke erhållit fullmakt å officersbeställning, att i likhet med kavalleriofficerare på stat hålla sig med egen tjänstehäst, utan synes staten böra tillhandahålla fänrik av kavalleriet de hästar, han för sin tjänstgöring behöver. Härav borde följa, att kavalleriregementenas stamhästantal ökades så mycket, att tillgång funnes till två hästar för varje fänrik, enär eljest stamhäststyrkan i ledet komme att nedgå med motsvarande antal. Vissa olägenheter äro också att befara, om icke sådan ökning sker med fulla antalet av det för fänrikarna behövliga stamhästantalet.

Enellertid kan man inskränka sig till en ökning av allenast en stamhäst för varje fänrik, om kavalleriregementena, som hittills måst tillhandahålla hästar för vid arméfördelningsstaberna tjänstgörande fortifikationsofficerare, läkare och intendenturpersonal, befrias från denna skyldighet genom uppsättandet, såsom nyss är föreslaget, av en reservgrupp stamhästar för ifrågavarande staber. Därigenom bliva vid kavalleriregementena ett antal stamhästar disponibelt, som fullt svarar mot ytterligare en häst för varje fänrik.

De sakkunniga hava icke förbisett de olägenheter, vilka kunna följa med den föreslagna anordningen vid den väl i regeln under fänriksåren skeende kommenderingen till ridskolan. För denna kommendering bliva fänrikarna hänvisade att använda två stamhästar, vilka ej alltid kunna beräknas vara av den goda klass, som erfordras för det under utbildningen vid ridskolan viktiga deltagandet i kapploppningar. På samma gång bör dock framhållas, hurusom officerare av artilleriet m. fl. truppslag, helt beridna på stamhästar, i regeln förtjänstfullt genomgå ridskolan. Nämda olägenhet skulle i ej ringa mån kunna hävas, därest fänrik medgäves rätt att själv inköpa och på vissa villkor såsom stamhäst i nummer insätta lämplig häst, som han önskar använda vid ridskolan.

*Rätt för of-
ficier att
själv an-
skaffa stam-
häst.*

Även i andra fall skulle det utan tvivel vara högst önskvärt, att officer, som skall vara beriden å stamhäst, erhöles rätt att själv anskaffa denna häst. Härmed sammanhänger tydligen, att vissa villkor måste be-

stämmas för inköp, värdering och godkännande samt inlösen av och nyttjanderätt till sådan häst, men till dessa detaljer skola de sakkunnige framdeles återkomma.

De sakkunniga hava emellertid här velat föreslå,
att officer och vederlike, beriden på stamhäst, må äga rätt att själv, på vissa angivna villkor, anskaffa densamma.

I sammanhang med nyssberörda förslag har till övervägande upp- tagits frågan, huruvida den exempelvis inom tyska armén förekommande rätten för vissa officerare att efter bestämt antal år bliva ägare till den stamhäst, som de av kronan fått sig tilldelad, lämpligen borde medgivas även hos oss. Otivelaktigt skulle en dylik anordning medföra vissa fördelar i så måtto, att den komme att uppmuntra till ett omsorgsfullt tillvaratagande av hästen under den tid han är officeren tilldelad, och att officeren härigenom kunde göra en ekonomisk vinst. En dylik anordning måste emellertid samtidigt medföra förlust för statsverket, därigenom att en användbar, kronan tillhörig häst överginge till enskild ägare. Med hänsyn därtill har icke något förslag i nu angiven riktning framställts.

*Ifrågasatt
rätt för of-
ficier att
bliva ägare
till stam-
häst*

3. Hästskötarfrågan.

I likhet med civilkommissionen och tredje försvarsberedningen äro de sakkunniga av den uppfattning, att hästskötarfrågan måste erhålla en snar lösning. Med hänsyn till såväl statens och den enskildes ekonomiska intressen som till de disciplinära olägenheterna av civila hästskötarens vistande inom kasernerna, torde annan utväg ej föreligga, än att staten helt övertager skötseln av officershästarna.

*Hästskötar-
frågan.*

Att så bör ske beträffande de för officerarna avsedda stamhästarna är uppenbart, och frågan kan endast röra sig om de av officerarna själva anskaffade tjänstehästarna.

Det huvudsakliga skäl, som förut åberopats mot att staten skulle övertaga skötseln av officerarnas hästar, har varit, att dessa utgöra enskild egendom och att alltså personal ur truppen icke bör få taga befattning med deras vård. Utan att bestrida officerarnas äganderätt till sina tjänstehästar vilja dock de sakkunniga framhålla, hurusom denna äganderätt är synnerligen begränsad, då hästen utan någon som hälst inskränkning disponeras för ett statens ändamål. Den å tjänstehäst beridne kan nämligen beordras till all slags tjänst å densamma, och hans äganderätt till

hästen utesluter icke statens rätt att fordra hästens användning i tjänst av vad natur den vara må, utan skyldighet att ersätta skada eller förlust i tjänsten. Härtill kommer, att tjänstehäst skall godkännas av vederbörande chef och kan av honom kasseras utan ägarens hörande. Det är tydligt, att tjänstehästarna, om än enskild egendom, äro på särdeles bindande villkor ställda till statens förfogande. Denna statens förfoganderätt över officerarnas tjänstehästar är vida större än exempelvis över de lejda hästarna, som dock skötas av militärt manskap.

Talande skäl kunna alltså redan nu anföras för statens övertagande av tjänstehästarnas skötsel. Ägarens dispositionsrätt över desamma är under nuvarande förhållanden — med fränseende av rätten att utan annan inskränkning än tjänstens krav använda dem i tävlingar, varvid han själv står risken, — endast att finna i hans rättighet att självständigt försälja hästen. Härvid bör dock erinras, att vederbörande, som efter försäljning eller annan avgång av hästen åtnjuter stadgad vakanstid, är ovillkorligen skyldig att, då så påfordras, hålla sig reglementsenligt beriden.

Det synes därför, som om även under nuvarande förhållanden betänkligheterna mot statens övertagande av skötseln av tjänstehästarna borde helt försvinna, därest stadgade meddelades, att för tjänstehästs försäljning erfordras vederbörligt medgivande. Då härtill kommer att, enligt de sakkunnigas förslag, staten skall tillhandahålla en stambäst vid sidan av tjänstehästen, och olika tillvägagångssätt ifråga om dessa hästars skötsel endast skulle föranleda olägenheter av många slag, vilja de sakkunniga härmed föreslå,

att staten övertager skötseln av tjänstehästarna och att i sammanhang härmed föreskrift meddelas därom, att tjänstehäst icke må av ägaren avyttras med mindre vederbörande myndighet, som har att godkänna hästen, lämnat sitt medgivande till försäljningen.

4. Mundering, stallrum och utfodring m. m.

*Mundering,
stallrum och
utfodring
m. m.*

Såsom ovan vid flera tillfällen framhållits, är lönetillägget för tjänstehästar avsett att innebära gottgörelse för den på egen tjänstehäst beridne officerens skyldighet att icke blott remontera utan även att hålla sig med hästmundering och hästutredningspersedlar, stallrum, hästskötare m. m. Och då tjänstehästen, såsom nyss är visat, helt och hållet står till statens förfogande, är det endast en enkel billighetskänsla, som kräver, att lönetillägget skall *till fullo* täcka prestationernas värde. Att så dock icke numera är förhållandet, har förut ofta påvisats, och är dess-

utom så allmänt känt, att det icke behöver närmare utvecklas. Skall alltså det nuvarande systemet bibehållas, är det nödvändigt, att den mot nämnda prestationer svarande ersättningen i icke oväsentlig mån höjes.

Då det emellertid uppenbarligen måste ställa sig för staten vida billigare att tillhandahålla mundering, hästutredningspersedlar, stallrum och utfodring in natura än att lämna den enskilde löntagaren fullt tillräcklig ersättning för de kostnader, som ådragas honom, om han skall ombesörja underhållet av sin tjänstehäst, så visar detta, att det nuvarande systemet måste bli ekonomiskt ofördelaktigt för staten, ifall det icke fortfarande såsom hittills skall vara ekonomiskt ofördelaktigt för den enskilde.

Redan detta skäl talar alltså för att tillhandahållandet av mundering, stallrum, skoning och sjukvård m. m. övertages av staten mot minskning av lönetillägget i däremot svarande grad. Vidkommande särskilt *munderingen* talar ännu ett annat skäl härför. Då nämligen staten otvivelaktigt bör bekosta munderingarna för de stamhästar, som tillhandahållas officerarna, skulle det leda allenast till förväxlingar och ofrivilliga missbruk, i fall officerarna själva skulle hålla munderingarna för tjänstehästen.

Vad beträffar *utfodringen* av officershästarna, är redan föreskrivet, att, om tjänstehäst insättes å kronans stall, officeren skall vara skyldig att mot avstående av furageersättningen låta hästen utfodras in natura. Då numera i de allra flesta fall officershästarna hava stallrum vid vederbörande truppförband, samt enligt de sakkunnigas förslag så för framtiden alltid bör bli förhållandet, är det en följd redan av nu gällande bestämmelser, att staten helt och hållet övertager utfodringen av tjänstehästarna mot indragning av furageersättningen.

De sakkunniga föreslå alltså,

att staten hädanefter mot minskning av lönetillägget och indragning av furageersättningen för tjänstehäst övertager anskaffning och underhall av tjänstehästarnas munderingar samt tillhandahållande in natura av stallrum, furage, vatten, ljus, veterinärvård och skoning för dem.

B. Den ekonomiska innebörden av de sakkunnigas förslag.

*Statsverkets
kostnader.*

Statsverkets kostnader för anskaffning och underhåll av officerarnas tjänstehästar utgöra för närvarande 765 kronor per häst och år. Enligt 1914 års härordning skulle antalet tjänstehästar komma att uppgå till 814. Totalsumman av statens bidrag till officerarnas hästhållning komme alltså att efter denna härordnings genomförande belöpa sig till 622,710 kronor om året.

Om härmed skola kunna jämföras motsvarande kostnader enligt de sakkunnigas förslag, måste man till en början undersöka, med vilket belopp lönetillägget skäligen bör utgå, under förutsättning att staten direkt ombesörjer hästarnas utfodring, skötsel och uppstallande samt anskaffar mundering, och att alltså lönetillägget hädanefter kommer att avse allenast bidrag till remonteringen.

Till grund för denna undersökning har lagts en inom 1914 års generalskommission verkställd utredning rörande kostnaderna för inköp, transporter och underhåll m. m. av en remont, intill dess han blivit så inriden och exercisvan, att han kan tagas i anspråk för verklig trupp-tjänstgöring. De olika posterna av dessa kostnader hava sammanförts i bil. 3, av vilken framgår, att, om remontens inköpspris beräknas till 850 kronor, han vid fem års ålder och fullt inriden representerar ett värde av 1,759 kronor 50 öre. Härvid hava dock varken spiltkostnader eller riskpremier tagits i beräkning. Tillämpar man resultatet av denna utredning vid undersökningen av värdet å en fullt dresserad officershäst vid fem års ålder, måste man emellertid korrigera inköpspriset till större överensstämmelse med det verkliga. Det torde nämligen kunna tagas för givet, att genomsnittspriset å de remonter, vilka inköpas för att användas såsom officerares tjänstehästar, betydligt överstiger 850 kronor. Maximipriset för remont, som inköpes av remonteringsstyrelsen, är för närvarande 1,200 kronor, och lägre pris torde endast mycket undantagsvis en till officershäst avsedd remont betinga. Ovannämnda värde av 1,759 kronor 50 öre bör alltså ökas med 350 kronor för att motsvara det värde, som en fem-årig, fullt dresserad officershäst kan anses i medeltal äga, och man har då nått till ett belopp av i runt tal 2,100 kronor.

Den tid, under vilken en dylik häst är fullt tjänsteduglig, torde icke kunna beräknas till mer än i genomsnitt nio år. Tjänstetiden för stamhästarna är visserligen i medeltal elva år, men då större fordringar måste ställas å konditionen hos en officershäst än hos en häst i nummer, samt i regeln officershästarna något hastigare förbrukas än stamhästarna, är nämnda tid av nio år för en officershästs tjänstbarhet icke för lågt beräknad. Till grund för generalkommissionens kalkyler har till och med lagts antagandet, att en officershäst icke skulle vara fullt tjänsteduglig längre än åtta år, men denna tid anse de sakkunniga vara väl knappt tillmätt. Sannolikt får man å andra sidan förutsätta, att det pris, för vilket en utrangerad officershäst kan försäljas, överstiger det belopp av 100 kronor, som enligt bil. 3 antagits vara medelvärdet av en utrangerad stamhäst. Ökas detta värde för officershästarna med 300 kronor, uppstår såsom resultat av undersökningen, att det belopp, som en officer, vilken är skyldig hålla egen tjänstehäst, måste för behörig remontering förränta och amortera under loppet av nio år, utgör i medeltal 1,800 kronor.

För amortering och förräntning av detta kapital erfordras ett årligt tillskott av omkring 250 kronor. Med en nioårig amorteringstid och en räntefot av 6 % motsvarar denna annuitet i själva verket ett kapital av 1,755 kronor 69 öre.

De sakkunniga föreslå alltså,

att lönetillägget för tjänstehäst bestämmes till 250 kronor om året.

Enligt tabellen i bil. 1 kommer vid bifall till de sakkunnigas förslag i övrigt antalet egna tjänstehästar vid armén att utgöra 354, vadan alltså totalsumman av lönetillägget uppgår till 88,500 kronor.

Härtill bör läggas dels kostnaderna för utfodring, hästutredning, belysning och vatten i stallarna samt sjukvård för tjänstehästarna, vilka kostnader enligt bilaga 3 utgöra 424 kronor 50 öre per häst och år eller alltså sammanlagt 150,273 kronor, dels ock kostnaderna för remontering och underhåll av de för officerarna avsedda stamhästarna, vilkas antal enligt bil. 2 behöver beräknas till 441 och som jämlikt bil. 4 kräva en kostnad av 240,604 kronor 50 öre om året. Sammanlagt uppgå alltså statsverkets kostnader för officershästarna enligt de sakkunnigas förslag till 479,377 kronor 50 öre. Detta innebär således *en kostnadsminskning av 143,332 kronor 50 öre* om året.

De sakkunniga hava härefter undersökt, vilken tillökning som enligt deras förslag erfordras i nu tillgängligt och enligt 1914 års härordning ytterligare beräknat *stallutrymme*. Utgångspunkten har därvid utgjort, att *beriden personal, som icke tillhör visst truppförband, skall så*

*Erforderligt
stallutrym-
me.*

långt möjligt hava tjänstehästar eller tilldelade stamhästar uppställda vid närbeläget beridet truppförband.

Kavalleriet. Undersökningen har i första hand omfattat *kavalleriregementena*. Enligt 1914 års härordning skall antalet stamhästar utgöra: vid varje fördelningskavalleriregemente 620, vid vardera av skånska husar- och dragonregementena 1,100 och vid Norrbottens kavallerikår 240. Härtill komma hästar för officerare och vederlikar till ett antal av respektive 56, 93 och 24, vadan alltså enligt härordningen spiltutrymme erfordras för följande antal hästar, nämligen

vid fördelningskavalleriregemente	676,
» skånska husar- och dragonregementena	1,193,
» Norrbottens kavallerikår	264.

Enligt de sakkunnigas förslag kommer antalet stamhästar för officerare och vederlikar att utgöra:

vid fördelningskavalleriregemente	29,
» skånska husar- och dragonregementena	48,
» Norrbottens kavallerikår	12.

Sammanlagda stamhäststyrkan kommer alltså att uppgå till:

vid fördelningskavalleriregementena	649,
» skånska husar- och dragonregementena	1,148,
» Norrbottens kavallerikår	252.

Lägges härtill antalet tjänstehästar, som enligt de sakkunnigas förslag utgör:

vid fördelningskavalleriregemente	25,
» skånska husar- och dragonregementena	41,
» Norrbottens kavallerikår	11,

så erhålles ett sammanlagt *behov av spiltutrymme* för följande antal hästar, nämligen

vid fördelningskavalleriregemente	674,
» skånska husar- och dragonregementena	1,189,
» Norrbottens kavallerikår	263.

Antalet är alltså något mindre än enligt 1914 års härordning, och de sakkunnigas förslag kräver alltså icke något ökat stallutrymme vid dessa truppförband.

Ej heller beträffande *övriga truppslag* innebär sakkunnigas förslag någon sådan ändring i det av 1914 års riksdag beslutade hästantalet, att behovet av spiltutrymme ökas.

Vid besvarandet av frågan om beredande av stallplats för hästar, vilka tillhöra eller äro ställda till förfogande för personal, som icke tjänstgör vid truppförband, måste i första hand förhållandena i *huvudstaden* skärskådas.

Stall för hästar, avsedda för personal utom truppförband.

Ifrågavarande personal och för densamma erforderliga hästar utgöra:

vid *generalitetsstaten*:

inspektörer, arméfördelningschefer, generalfälttygmästaren, cheferna för fortifikationen och generalstaben	8 personer	16 hästar,
adjutanter hos ovanstående	6 »	6 » .

Generalstabens huvudstation m. m.

vid *generalstaben*:

huvudstationen	38	»	62	» ,
stabscheferna hos inspektörerna	3	»	6	» ,
vid IV. och V. arméfördelningsstaberna	4	»	8	» .
» <i>artilleristaben</i>	1	»	1	» .
» <i>kommendantsstaten</i>	2	»	2	» .
» <i>undervisningsverken</i> :				
krigshögskolan	1	»	2	» ,
artilleri- och ingenjörhögskolan	1	»	1	» .
» <i>träningen</i> :				
inspektören	1	»	2	» .
» <i>remonteringsstyrelsen</i>	1	»	2	» .
<i>reservhästar för arméfördelningsstaberna</i>			10	» .

Summa 118 hästar.

Det är tydligt att plats inom de i Stockholm förlagda beridna truppförbandens stallar skulle kunna beredas allenast för en ringa del av detta antal hästar. Den lämpligaste utväg för anskaffande av stallutrymme torde därför vara, att, ifall uppgörelse därom kan träffas, *staten inlöser generalstabens stalletablisement*, något som även ur andra synpunkter är att förorda.

Fråga härom har redan förut varit föremål för behandling. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 21 december 1901 gjorde nämligen dåvarande chefen för generalstaben framställning därom, att kronan skulle såsom sin egendom övertaga generalstabsofficerarnas stalletablisement med hägnader och alla till detsamma hörande byggnader mot befrielse för nämnda officerare att vidare ansvara för amortering och förräntning av de lån, som

av statsmedel bekommits för uppförande av ifrågavarande etablissemment och varå den då oguldna återstoden utgjorde 73,379 kronor 23 öre, samt mot rättighet för officerarna att fortfarande disponera etablissemmentet, varvid i avlöningsreglementet för armén bestämd stallhyra skulle av dem erläggas. Därest denna framställning icke skulle kunna bifallas, hemställde generalstabschefen alternativt, att kronan måtte inlösa det till etablissemmentet hörande ridhuset mot avskrivande av den därå belöpande andelen i omförmälda lån, eller 20,843 kronor 2 öre.

Av den i detta ärende förebrogta utredningen inhämtas, att den plats, varå etablissemmentet är uppförd, utgör en del av Norra Djurgården, samt att nyttjanderätt till området upplåtits till generalstaben genom nådig resolution den 1 februari 1886. För stallbyggnadernas uppförande erhöilo generalstabsofficerarna enligt kungl. brevet den 25 juni 1886 ett lån ur den av statskontoret förvaltade s. k. gemensamma fonden å 66,000 kronor samt enligt kungl. brevet den 4 maj 1888 ytterligare ett å 25,000 kronor. Dessutom tilldelades generalstaben enligt kungl. brevet den 27 januari 1888 ett anslag från fjärde huvudtiteln av 10,000 kronor sasom bidrag till etablissemmentets fullbordande. Generalstabschefen meddelade vidare, att sammanlagda lånebeloppet, 91,000 kronor, amorterades och förräntades årligen med ett belopp av 4,715 kronor, som generalstabsofficerarna sammansköte. Härtill komme kostnaderna för byggnadernas underhåll, som endast i ringa mån kunnat ersättas genom uthyrning av lediga spiltrum. För täckande av ifrågavarande utgifter uttaxerades av officerarna 8 kronor i månaden för varje använd spilta. Då motsvarande avgift för officerare, som hade sina hästar uppställda i kronans stall, utgjorde 1 krona 80 öre i månaden per spilta, funne man, att generalstabsofficerarnas ställning uti ifrågavarande avseende vore synnerligen ogynn- sam i jämförelse med andra beridna officerares.

Arméförvaltningans fortifikationsdepartement, som den 28 december 1901 avgav yttrande över generalstabschefens ifrågavarande framställning, fann densamma synnerligen behjärtansvärd, men då departementet icke disponerade medel för inlösen av hela etablissemmentet för statens räkning, tillstyrktes allenast det av generalstabschefen alternativt framställda förslaget om inlösen av ridhuset. Kungl. Maj:t fann ock enligt beslut den 13 juni 1902 skäl att bifalla framställningen på sätt arméförvaltningen tillstyrkt. Det till etablissemmentet hörande ridhuset är alltså numera kronans egendom, men tillsvidare upplåtet till generalstabsofficerarna m. fl.

Då fråga nu föreligger om inlösen av återstående delar av etablissemmentet, synes man kunna ställa sig på samma ståndpunkt, som chefen för generalstaben i hans omförmälda framställning, och alltså utgå från,

att lösenbeloppet bör sammanfalla med oguldna återstoden av statslånet. Denna återstod utgjorde den 31 december 1914 37,502 kronor 72 öre. Då ifrågavarande del av etablissementet i uppförande kostat c:a 75,000 kronor, samt detsamma, ehuru numera 28 år förflutit från dess anläggning, likväl fortfarande är i jämförelsevis gott skick, torde lösesumman icke kunna anses ur statens synpunkt obillig. I sammanhang härmed bör anmärkas, att principen att såsom lösen för officerskårer tillhöriga byggnader efterskänka oguldna belopp av statslån, som erhållits såsom bidrag till byggnadernas uppförande, vid flera föregående tillfällen tillämpats av Kungl. Maj:t och i särskilda fall godkänts av riksdagen.

Därest generalstabens stall varder av kronan inlöst, kan plats därstädes beredas för 90 hästar. För återstående 28 av ovan omnämnda 118 hästar, som äro avsedda för i huvudstaden placerad beriden militär personal, vilken ej tjänstgör vid truppförband, torde utrymme kunna beredas genom erforderlig utvidgning av generalstabens stall.

Om statsverket kommer att övertaga generalstabens stall, torde billigheten kräva, att de skyldigheter, vilka generalstabens officerare iklätt sig gentemot den sedan ett flertal år därstädes anställda personalen övertagas av kronan.

Att bereda stallplats för hästar, tillhörande officerare *utom* huvudstaden, vilka ej äro placerade å truppförband, möter, såsom nedan skall visas, inga nämnvärda svårigheter.

För *I. arméfördelningens stab* med tillsammans 13 hästar bör utrymme kunna erhållas i skånska husarregementets etablissement i Hälsingborg, varest nu finnes plats för 660 hästar eller betydligt mera än det hästantal, som enligt de sakkunnigas förslag kommer att erfordras för regementets här förlagda bataljon.

Beträffande *II. arméfördelningens stab* i Linköping torde stallutrymme för ytterligare 13 hästar icke för närvarande vara påräkneligt, utan bör vid den utvidgning av stallarna vid något av livgrenadjärregementena därstädes, som av annan anledning beslutats, tillökning beräknas även för ifrågavarande hästar. Kostnaderna härför torde i likhet med vad som beräknats för stallbyggnader i allmänhet vid armén kunna anslås till 800 kronor per spilta eller alltså sammanlagt till 10,400 kronor.

De för *III. arméfördelningens stab* i Skövde erforderliga hästarna torde kunna uppställas i livregementets husarers stallar, vilka i likhet med livgardets till häst och livregementets dragoners komma att till följd

Arméfördelningstaberna.

av 1914 års härordning något utvidgas. Skulle andock spiltutrymmet bliva knappt, torde utan olägenhet någon box kunna permanent besättas.

VI. arméfördelningens stab i Östersund bör vid Jämtlands fältjägarregemente erhålla plats för 13 hästar. Jämval vid detta etablissemment torde för sådant ändamål en tillökning av stallutrymmet erfordras. Kostnaderna kunna liksom i Linköping beräknas till 800 kronor för varje spilta eller inalles till 10,400 kronor.

Kommandanten i Boden.

Vidkommande *kommendantskapets i Boden* hästar, till antalet 4, finnes för dem redan nu utrymme i det för kommendantskapet upplåtna etablissemmentet.

Militärbefälhavaren på Gottland.

Militärbefälhavaren på Gottland och hans stab torde utan svårighet kunna erhålla stallutrymme för sina hästar inom vederbörande etablissemment.

Enligt vad sålunda är visat, torde beredandet av stallutrymme åt officerarnas hästar icke kräva andra kostnader än dem, som inlösen och tillbyggnad av generalstabens stalletablissemment samt utvidgning av stallarna i Linköping och Östersund komma att medföra.

Ordnandet av hästskötsel.

Vid undersökning rörande den ekonomiska innebörden av nu föreliggande förslag måste till prövning upptagas även frågan, huruvida statsverkets övertagande av officershästarnas skötsel kan ske utan ökade kostnader. Av den verkställda utredningen har framgått, att tjänste- och stamhästar, som komma att uppställas i truppförbandens stall, böra kunna ombesörjas av truppförbandens personal utan att denna behöver ökas eller menligt inflytande å annan utbildning befaras.

Större svårigheter möta att på ett tillfredsställande sätt ordna hästskötseln vid generalstabens nuvarande stall i Stockholm. Emellertid torde för detta ändamål kunna från beridet truppförband i huvudstaden avdelas en kommendering av erforderligt antal underbefäl och icke vapenföra hästskötare, eller med andra ord hästskötseln därstädes anordnas efter huvudsakligen samma grunder som för närvarande vid ridskolan.

Visserligen hava icke förbisetts de härmed sammanhängande olägenheterna, att hästskötarna sannolikt varje halvår måste ombytas, samt att de i regeln icke torde vara ridkunniga, men lära dessa olägenheter delvis kunna motvägas genom kommendering av vapenför menig att tjänst-

göra, då officer, som eljest har sina hästar uppställda i ifrågavarande stall, kommenderas att beriden tjänstgöra utom huvudstaden.

Om någon del av den för närvarande vid stallet anställda personalen kommer att övergå i kronans tjänst, torde dessutom tillsvidare stalltjänsten i motsvarande mån komma att uppehållas av denna personal.

Vad slutligen angår den ökning av remonteringen, vilken möjligen kan varda följden av ett godtagande av nu framlagda förslag, torde här endast böra nämnas, att sakkunniga i ett senare betänkande rörande återstoden av deras uppdrag ämnat till behandling upptaga denna fråga.

*Ökning av
remonte-
ringen.*

C. Särskilda bestämmelser.

Vid tillämpningen av de grundlinjer, vilka de sakkunniga ovan uppdragit i fråga om ordnandet av hästhållningen för officerarna, komma en del reglerande bestämmelser att bli erforderliga. Då det här endast torde vara behöfligt att till sina huvuddrag angiva innebörden av dessa, har det syntts sakkunniga möjligt att inskränka sig till vad nedan anföres.

Värderings-
kommissioner.

Förslaget, att officer eller vederlike, som skall göras beriden å stamhäst, må äga rätt att själv inköpa och på vissa villkor i nummer insätta häst, kräver tydligen bestämmelser om, huru sålunda inköpt häst skall godkännas, värderas och inlösas för statens räkning, varjämte vissa föreskrifter om hästens användning bli erforderliga. Godkännandet och värderandet böra verkställas av särskilda *kommissioner*, en eller flera för varje arméfördelning (kommendantskapet i Boden, militärbefälet på Gottland) jämte därtill lämpligen anslutna personalgrupper, vilka icke tillhöra arméfördelning. Denna kommission, förordnad av vederbörande arméfördelnings- eller likställd chef, synes böra utgöras av en regementsofficer tillhörande beridet truppslag, en officer från intendenturkåren och en veterinär. Kommissionen bör äga godkänna häst, som fyller de för stamhäst fastställda fordringarna. Det belopp, varmed sådan häst bör inlösas av staten, anse de sakkunniga icke böra sättas högre än till *medelinköpspriset* för remonter under nästföregående år.

Sålunda inköpt och av staten inlöst häst bör icke utan vederbörande inköparens medgivande, så länge den är för sitt ändamål användbar, få till tjänstebruk tilldelas annan person.

Tydligt är, att truppförband genom dylika inköp möjligen kan erhålla en oberäknad extra remontering under tiden mellan de ordinarie remontutdelningarna, och att till följd härav övertaliga stamhästar kunna komma att förefinnas, innan reglering skett i samband med nästa remontutdelning. Då emellertid utan allt tvivel avgång i stamhäststyrkan på grund av olycksfall och sjukdom m. m. samtidigt kommer att äga rum, lärer den påvisade eventualiteten icke innebära några olägenheter utan snarare tvärtom kunna bli fördel för staten.

Med den ovan föreslagna rätten för officer och vederlike att själv i nummer insätta den stamhäst, han skall använda, synes även böra följa rätt för officer och vederlike, som fått stamhäst sig tilldelad, att behålla densamma, så länge han det önskar och hästen av vederbörande chef anses fullt tjänstbar för sitt ändamål.

Rätt att behålla tilldelad stamhäst.

En konsekvens av sådant medgivande är, att den som befördras eller förflyttas till annan beställning eller tjänstgöring, där han likaledes skall vara beriden å stamhäst, bör äga rätt att medföra honom redan tilldelad häst. Härav kan åter följa, att något överskott å stamhästar kan uppstå å den plats dit förflyttningen skett, men detta låter sig regleras på enahanda sätt som nyss framhållits i sammanhang med frågan om insättande i nummer av inköpt häst.

Då det givetvis kan förekomma, att officer, beriden å tjänstehäst, förflyttas till beställning, där han skall vara beriden endast å stamhäst, torde billigheten kräva, att han då berättigas medföra och såsom stamhäst insätta tjänstehästen. Härvid böra enahanda bestämmelser tillämpas, som ovan föreslagits för stamhästs värdering och insättande i nummer.

För officerare, vilka äro skyldiga hålla tjänstehäst, bör rätten att uttaga remont och dresserad stamhäst fortfarande vara medgiven.

Uttagande av remont eller stamhäst.

Föreskrifterna om uttagande av remont från statens depå synas kunna bibehållas oförändrade. Bestämmelserna om utbyte av dresserad stamhäst mot remont böra åter modifieras därhän, att den nu endast för Norrlands dragonregemente gällande rätten att uttaga sex-års häst kommer att tillämpas över hela armén för den personal, som skall hålla tjänstehäst. För att förebygga missbruk synes även här, liksom vid uttagning från remontdepå, böra föreskrivas, att rätt till uttagning av dresserad stamhäst, som under året fyller sex år, må medgivas samma officer endast vart femte år, så framt ej sådan uttagen häst blivit kasserad, störtat i tjänsten eller där ådragit sig sådan skada, att den blivit till tjänstehäst oduglig.

Beträffande den hästutredning, som ansetts skola tillhandahållas av staten, har med ledning av gällande fältutrustningslista för kavalleriet, jämte tillägg av de persedlar som för fredstjänstgöringen synts oundgängliga, uppgjorts det förslag som återfinnes i bil. 5.

Hästutredning.

D. Sammanfattning.

Såsom ovan är närmare utvecklat, föreslå de sakkunniga:

att officerare och vederlikar, som böra vara beridna å två hästar, skola själva anskaffa en tjänstehäst och av staten tillhandahållas en stamhäst;

att officerare och vederlikar, som böra vara beridna å allenast en häst, skola utom i särskilda undantagsfall (för generalstabens officerare samt kommandanterna i Stockholm och å Karlsborg) få denna häst ställd till sitt förfogande av kronan;

att för varje beriden officer och vederlike skall finnas att tillgå det antal hästar, som kräves på grund av hans krigstjänstgöring och för de olika officerskategorierna ovan¹ närmare anges;

att officer och vederlike, beriden å stamhäst, må äga rätt att själv, på vissa angivna villkor, anskaffa densamma;

att staten övertager skötseln av tjänstehästarna och att i sammanhang härmed föreskrift meddelas därom, att tjänstehäst icke må av ägaren avyttras med mindre vederbörande myndighet, som har att godkänna hästen, lämnat sitt medgivande till försäljningen;

att staten hädanefter mot minskning till nedan angivna belopp av lönetillägget och indragning av furageersättningen för tjänstehäst, övertager anskaffning och underhåll av tjänstehästarnas munderingar samt tillhandahållande in natura av stallrum, furage, vatten, ljus, veterinärvård och skoning för dem;

att lönetillägget för tjänstehäst bestämmes till 250 kronor om året;

att för beredande av utrymme åt vissa officerares hästar dels, ifall uppgörelse därom kan träffas, generalstabens stalletablissemment i Stockholm inlöses för statsverkets räkning mot en lösesumma, motsvarande oguldna beloppet av det statslån, generalstabsofficerarna erhållit för etablissemmentets uppförande, dels nämnda stall utvidgas med minst 28 spiltor, dels ock stallet vid ettdera av de i Linköping förlagda livgrenadjärregementena ävensom stallet vid Jämtlands fältjägarregementes etablissemment i Östersund utvidgas med 13 spiltor vardera;

¹ Se sid. 25 och följande.

att för godkännande, värdering och inlösen för statens räkning av häst, som officer eller vederlike inköpt för att insättas i nummer, tillsättas särskilda kommissioner, en eller flera för varje arméfördelning (kommendantskapet i Boden, militärbefälet på Gottland) jämte därtill lämpligen anslutna personalgrupper, vilka icke tillhöra arméfördelning;

att officer eller vederlike, som fått stamhäst sig tilldelad, må äga behålla densamma — även vid förflyttning till annat truppförband — så länge han det önskar och hästen av vederbörande chef anses fullt tjänstbar för sitt ändamål; samt

att officer eller vederlike, som skall hålla egen tjänstehäst, må vara berättigad att uttaga dresserad stamhäst, som under året fyller sex år; dock att sådan uttagning medgives samma officer endast vart femte år, så framt ej sådan uttagen häst blivit kasserad, störtat i tjänsten eller där ådragit sig sådan skada, att den blivit till tjänstehäst oduglig.

BILAGOR.

Tabell

utvisande vissa förhållanden beträffande nu (nov. 1914) befintliga tjänstehästars anskaffning.

Stab eller truppförband.	Antal.	Födda inom landet.		Importerade.	Anteckningar.
		Uppköpta av enskilda.	Uttagna från truppförband eller depå.		
Generalstaben	83	65	6	12	
I. arméfördelningen.					
Arméfördelningsstaben	2	2	—	—	
3. 7	7	5	—	2	
3. 11	9	7	—	2	
3. 16	9	7	—	2	
3. 24	7	6	1	—	
3. 25	9	6	1	2	
3. 5	107	70	13	24	
3. 6	110	67	14	29	
3. 7	55	30	14	11	
3. 3	10	3	5	2	
3. 4	1	1	—	—	
II. arméfördelningen.					
Arméfördelningsstaben	3	2	—	1	
3. 4	9	5	—	4	
3. 5	8	7	—	1	
3. 12	7	4	1	2	
3. 21	8	7	—	1	
3. 4	53	27	12	14	
3. 6	10	5	2	3	
3. 6	1	1	—	—	
III. arméfördelningen.					
Arméfördelningsstaben	3	2	1	—	
3. 6	9	8	—	1	
3. 9	9	8	1	—	
3. 15	9	8	—	1	
3. 17	8	5	—	3	
3. 3	56	33	14	9	

Stab eller truppförband.	Antal.	Födda inom landet.		Importerade.	Anteckningar.
		Uppköpta av enskilda.	Uttagna från truppförband eller depå.		
Cl. 2	10	5	3	2	
Ing. 2	2	1	1	—	
St. 2	1	1	—	—	
IV. arméfördelningen.					
Arméfördelningsstaben	3	3	—	—	
J. 1	9	9	—	—	
J. 2	9	9	—	—	
J. 3	8	6	—	2	
J. 10	9	9	—	—	
J. 26	5	4	—	1	
K. 1	49	22	18	9	
Cl. 1	10	5	4	1	
Cl. 9	5	4	—	1	
Ing. 1	2	1	—	1	
Ing. 3	1	1	—	—	
St. 1	1	1	—	—	
V. arméfördelningen.					
Arméfördelningsstaben	3	2	1	—	
J. 8	8	6	—	2	
J. 13	9	6	—	3	
J. 18	9	9	—	—	
J. 22	9	8	1	—	
K. 2	57	35	11	11	
Cl. 5	8	6	1	1	
St. 5	1	1	—	—	
VI. arméfördelningen.					
Arméfördelningsstaben	3	3	—	—	
J. 14	8	4	—	4	
J. 20	8	6	—	2	
J. 23	9	6	1	2	
J. 28	7	4	2	1	
K. 8	53	33	11	9	
Cl. 4	9	3	2	4	
St. 3	1	—	—	1	
Summa	928	604	141	183	

Av 928 här upptagna tjänstehästar äro 183 eller 20 % importerade, 604 eller 65 % inköpta av enskilda och 141 eller 15 % uttagna från truppförband eller remontdepå.

Beräkning

av antalet hästar för vissa officerare och vederlikar, dels enligt 1914 års härordning och, dels enligt de sakkunnigas förslag.

	Enligt 1914 års härordning.			Enligt de sakkunnigas förslag.			Anteckningar.
	Antal officerare (vederlikar).	Antal tjänstehästar.	Antal stamhästar.	Antal officerare (vederlikar).	Antal tjänstehästar.	Antal stamhästar.	
<i>Generalitetsstaten.</i>							
Generalspersoner m. fl.	1) 12	24	—	12	12	12	1) 1 insp. f. inf., 1 insp. f. mil.lärov., 6 arméförd.chefer, 1 generalfälttygmäst., 1 general för fort., 1 generalst.chef och 1 insp. f. kav.
Adjutanter	2) 14	22	—	14	—	14	
<i>Generalstaben.</i>							
Huvudstationen m. m. .	38	76	—	38	38	4) 24	2) 1 adj. hos vardera av insp.f.inf. och insp.f. mil.lärov. och 12 adj. hos arméförd. chefer.
Arméförd:s m. fl. staber	3) 17	34	—	17	17	17	
<i>Artilleristaben</i>	1	2	—	1	—	1	3) 1 hos vardera av insp. f. inf., mil.lärov. och kav., 2 vid varje arméförd. stab, 1 hos kommandanten i Boden och 1 hos militärbefälhn. på Gottland.
<i>Kommandantsstaten.</i>							
Kommandanterna	3	4	—	3	3	5) 1	4) 75 % av 55 off. — 17. 5) För kommandanten i Boden.
Adjutanterna	3	3	—	3	—	3	
<i>Undervisningsverken.</i>							
Krigshögskolan	1	2	—	1	1	1	6) 1 för chefen och 1 f. adj.
Art.- och ing.-högskolan	1	2	—	1	—	1	
Ridskolan	1	2	—	1	1	1	7) Reg.cheferna och militärbefälhn. på Gottland.
Skjutskolan	1	1	—	1	—	1	
Krigsskolan	2	3	—	2	1	8) 2	8) Fänrikarna beräknas endast erhålla en stambäst.
<i>Infanteriet och militärbefälet på Gottland</i> .	7) 28	56	—	28	28	28	
<i>Kavalleriet.</i>							
Officerare	264	528	—	264	3) 243	264	9) Häri även fälttygm.inräknad.
Veterinärer	18	18	—	18	—	18	
<i>Artilleriet</i>	9) 11	22	—	10	10) 8	10	10) För cheferna vid fält- och pos.-art.
<i>Fortifikationen</i>	11) 5	5	—	5	—	5	
<i>Trängen</i>	7	8	—	7	12) 1	7	11) De 5 kärcheferna.
<i>Remonteringsstyrelsen</i> .	1	2	—	1	1	1	
Reservgrupp vid 6 arméfördelningsstaber . .	—	—	—	—	—	13) 30	12) För översten. 13) Beräknade per arméförd.stab för 1 fort.off., 1 fältläkare, 1 förd.int., 1 expeditionssamt 1 i reserv f. adj.
Summa	428	814	—	427	354	441	
					795		

*Bilaga 3.***Beräkning**

verkställd inom 1914 års generalskommission, beträffande medelkostnaden för en
remont dels vid insättande i nummer och dels efter avslutandet av
fullständig dressyr.

**A. Medelkostnaden för inköp och underhåll m. m. av en remont, intill dess han insättes i
nummer:**

Medelinköpspris	kr.	850:—
Transportkostnader	»	50:—
Depåkostnader	»	106:—
Furagekostnader	»	354:—
Hästutredningskostnader	»	4: 50
Kostnader för ljus och vatten	»	1: 35
Sjukvårdskostnader	»	13: 53
På varje remont belöpande andel i:		
ersättning för störtade remonter	»	28:—
» till remonteringsstyrelsen	»	27: 62
		Summa kr. 1 435:—

Då den ersättning, som tillgodokommer staten genom försäljning av utrangerade stamhästar, beräknas till i medeltal 100 kronor per remont insatt i nummer, bör ovan angivna medelkostnad minskas till *1 335 kronor*.

B. Medelkostnaden för underhåll av en stamhäst under ett år:

Furagekostnader	kr.	365:—
Hästutredningskostnader	»	36: 50
Kostnader för ljus och vatten	»	10: 95
Sjukvårdskostnader	»	12: 05
		Summa kr. 424: 50

Då remonten efter ett år vid truppförbandet erhållit fullständig dressyr, representerar han alltså i genomsnitt en kostnad av *1 759 kronor 50 öre*.

Beräkning

av de årliga kostnaderna för anskaffning av hästar för vissa officerare och vederlikar, dels enligt 1914 års härordning, dels enligt de sakkunnigas förslag.

	Kronor.	
A. Enligt 1914 års härordning.		
814 tjänstehästar à 765 kronor	622,710	—
B. Enligt de sakkunnigas förslag.		
354 tjänstehästar à (250: — + 424: 50 kronor =) 674: 50 kronor	298,773: —	
441 stambästar à 424: 50 kronor	187,204: 50	
40 remonter à 1,335: — »	53,400: —	240,604: 50
	479,377	50
Kostnadsminskning enligt de sakkunnigas förslag	143,332	50

Bil. 5.

Hästutredningspersedlar

för officerares och vederlikar tjänste- och stambästar.

Persedlar	För å en häst beriden	För å två hästar beriden	Anteckningar
Betselyg med grimma, grimskäft med karbinhake samt bindskruv	1	2	
Betselyg, tillåten modell	1	1	
Betselyg för trens	1	1	
Fodersäck	1	1	
Fodertornistrar, vattentäta	1	2	
Förbygel	1	1	
Hammartång	1	1	
Hästfiltar	1	2	{ Vid vinterutrustning till- komma 4 resp. 8 st. buffrar av kautschuk.
Hästskor	4	8	
Hästskosöm	32	64	
Kapell till 2. hästens sadel och packning	—	1	
Lindor, av ylle och linne	4	6	
Nitbroddar	16	32	{ Endast vid vinterutrust- ning.
Packfickor, pr häst ett par fram- o. en bakficka	2	4	
Packremmar	3	6	
Putsdon för läderpersedlar, sats	1	1	{ Rotborste, svamp, viskduk, sadelsåpa, vaselin m. m.
Påse för hästskosöm	1	1	
Ryktdon, sats	1	1	
Sadlar med tillbehör	1	2	
Sabelhylsa	1	1	
Sommartäcken	1	2	
Stallgrimmor med skäft	1	2	
Säck för stallpersedlar	1	1	
Täckgjordar	1	2	
Voylock	1	1	
Ämbar av väv	1	1	